

Peruspalvelut, oikeusturva ja luvat
Sosiaali- ja terveystieteiden yksikkö

Keski-Suomen hyvinvointialue
kirjaamo@hyvaks.fi

Valvontapäätös, Keski-Suomen hyvinvointialue, sosiaalihuoltolain mukaisten päihdepalvelujen järjestäminen

Asia

Keski-Suomen hyvinvointialueen sosiaalihuoltolain mukaisten
päihdepalvelujen järjestäminen

Asian käsittely ja asiassa saadut selvitykset

- Valvonta-asia on avattu heinäkuussa 2023 aluehallintovirastoon tehdyn epäkohtailmoituksen perusteella. Epäkohtailmoituksessa sosiaalityöntekijä toi esille, että päihdepalvelujen laitostuntoutuksen ohje ei vastannut sosiaalihuoltolakia ja asiakkaiden oikeusturva ei toteutunut.
- Aluehallintoviraston selvityspyyntö 23.8.2023 ja siihen hyvinvointialueen 29.9.2023 toimittama selvitys. Saadun selvityksen perusteella jäi epäselväksi, mitä hyvinvointialueen järjestämät päihdepalvelut sisältävät ja miten on varmistettu niiden riittävydestä, joten aluehallintovirasto laajensi valvonta-asian kattamaan päihdepalvelujen järjestämistä hyvinvointialueella. Hyvinvointialue oli muuttanut päihdekuntoutuksen myöntämiseen liittyvän ohjeen asianmukaiseksi.
- Aluehallintoviraston selvityspyyntö 16.2.2024 ja siihen 29.4.2024 toimitettu selvitys. Liitteenä on toimitettu selvitykset vastualuejohtaja Päivi Kalilaiselta, palvelupäällikkö Tuula Antinaholta sekä työryhmältä ja palvelujohtaja Päivi Junnilaiselta.
- Aluehallintoviraston toteuttama ohjaus- ja arviointikäynti Kuntoutumiskeskus Miekkuun 3.4.2024 yhdessä hyvinvointialueen omavalvontayksikön kanssa. Muistio ja tarkastuskertomus on toimitettu hyvinvointialueelle 16.4.2024.
- Aluehallintoviraston toteuttamat ohjaus- ja arviointikäynnit Jyväskylän Katulähetys ry:n yksiköihin yhdessä hyvinvointialueen omavalvontayksikön kanssa: 14.8.2024 Ensiaskel tuettu asuminen

ja ensisuoja (Kankitie 9) sekä 21.8.2024 Kalliomäki (tuettu asuminen). Muistio ja tarkastuskertomukset on toimitettu hyvinvointialueelle 9.10.2024.

- Aluehallintoviraston toteuttama ohjaus - ja arviointikäynti asuntola Kotikiveen sekä työ- ja päivätoimintaan 18.9.2024 yhdessä hyvinvointialueen omaavallontayksikön kanssa. Muistio ja tarkastuskertomus on toimitettu hyvinvointialueelle 10.10.2024.
- Aluehallintoviraston hyvinvointialueelle toimittama selvityspyyntö 12.9.2024 ja siihen 8.11.2024 saatu vastaus.
- Aluehallintovirastosta on 12.12.2024 hyvinvointialueen valvontakoordinaattorin kautta pyydetty tietoa Ensiaskelen tuetun asumisen asiakkaille myönnettyistä palveluista. Aluehallintovirastoon on toimitettu 13.12.2024 lista asiakkaille myönnettyistä tuetun asumisen tuntimäärästä.
- Aluehallintovirastosta on 17.12.2024 pyydetty Jyväskylän Katulähetys ry:ltä tietoa Ensiaskelen tuetun asumisen asiakasmäärästä ja heille myönnetystä palvelusta, tieto on toimitettu palveluntuottajan toimesta samana päivänä aluehallintovirastoon.
- 18.12.2024 selvitys- ja selityspyyntö hyvinvointialueelle
- Jyväskylän Katulähetys ry on toimittanut aluehallintovirastoon tiedoksi hyvinvointialueelle 8.1.2025 toimitetun kirjeen, jolla he ovat pyytäneet palvelutarpeen arviointia vuokra-asunnoissa asuville asukkailleen
- Hyvinvointialueen 20.1.2025 toimittama selitys, jonka liitteenä on toimitettu kuusi asiakkaiden palvelupäätöstä ja asumispalvelujen palvelukuvaukset (tuettu asuminen, yhteisöllinen asuminen ja ympärivuorokautinen palveluasuminen)
- Hyvinvointialueelta on 29.1.2025 toimitettu selityksestä puuttuneet liitteet, tuetun asumisen, yhteisöllisen asumisen ja ympärivuorokautisen palveluasumisen palvelujen myöntämisperusteet 1.1.2025 alkaen
- Hyvinvointialueelta on 31.1.2025 toimitettu ikääntyneiden asumispalvelujen myöntämisperusteet 1.1.2025 alkaen

Asiaa on käsitelty sekä sosiaali- että terveydenhuollon valvonta-asiana. Aluehallintovirasto on linjannut 28.1.2025, että terveydenhuollon valvonta-asia LSSAVI/14409/2023 ratkaistaan erillisenä valvonta-asiana ja siinä käsitellään päihdepalvelujen järjestämiseen liittyvä terveydenhuollon osuus. Huomioiden

käsiteltävien asioiden laajuus aluehallintovirasto katsoi asianmukaisena käsitellä asiat erillisinä valvonta-asioina.

Asialla LSSAVI/13228/2023 käsitellään päihdepalvelujen järjestämistä sosiaalihuoltolain mukaisina palveluina.

Aluehallintoviraston ratkaisu

Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintovirasto määrää sosiaali- ja terveydenhuollon valvonnasta annetun lain (741/2023) 39 §:n nojalla Keski-Suomen hyvinvointialueen huolehtimaan siitä, että päihteitä käyttäville asiakkaille järjestetään asumispalveluja asiakkaiden palvelutarvetta vastaavasti sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain 4 §:n mukaisesti sekä 8 §:n 2 momentin edellyttämällä tavalla.

Aluehallintovirasto määrää Keski-Suomen hyvinvointialueen järjestämään Ensiaskel tuetun asumisen yksikössä asuville asiakkaille heidän palvelutarvettaan vastaavat palvelut.

Aluehallintovirasto kehottaa sosiaali- ja terveydenhuollon valvonnasta annetun lain (741/2023) 38 §:n nojalla Keski-Suomen hyvinvointialuetta saattamaan palvelukeskus Miekun päiväkeskustoiminnan vastaamaan sosiaalihuoltolain 24 b §:n sisältöä ja lisäksi varmistumaan siitä, että myös hyvinvointialueen asiakkaat tietävät saatavilla olevista palveluista. Lisäksi aluehallintovirasto kehottaa hyvinvointialuetta varmistumaan siitä, että Kotikiven päivätoiminnan yksikköä ei käytetä sosiaalihuoltolain 24 b §:n mukaiseen päiväkeskustoimintaan niin kauan kuin se on nykyisessä palvelukäytössä.

Aluehallintovirasto kehottaa Keski-Suomen hyvinvointialuetta arvioimaan sosiaalihuoltolain 24 b §:n mukaisen päiväkeskuspalvelun tarvetta hyvinvointialueen eri alueilla sekä suunnittelemaan ja toteuttamaan kyseistä palvelua siinä laajuudessa kuin asiakkaiden tarve sitä hyvinvointialueella edellyttää.

Aluehallintovirasto kehottaa Keski-Suomen hyvinvointialuetta luopumaan viipymättä käytännöstä, jossa palvelun saannin

ehtona on sitoutuminen tavoitteisiin, joiden saavuttaminen saattaa päihderiippuvuuden takia olla mahdotonta.

Aluehallintovirasto kiinnittää Keski-Suomen hyvinvointialueen huomiota siihen, että sosiaalihuoltolain 42 §:n mukainen omatyöntekijä vastaa asiakkaiden palvelukokonaisuudesta lainsäädännön edellyttämällä tavalla.

Aluehallintovirasto kiinnittää Keski-Suomen hyvinvointialueen huomiota siihen, että tuetun asumisen palvelukuvauksessa määritelty palvelun tarjoamisen aikarajaus rajoittaa palvelujen järjestämistä asiakkaiden palvelutarvetta vastaavalla tavalla mahdollisesti myös muulloin kuin klo 8.00–16.00 välillä.

Aluehallintovirasto ilmaisee käsityksensä, että yhteisöllinen asuminen soveltuu palvelualana heikosti runsaasti päihteitä käyttäville asiakkaille.

Lisäksi aluehallintovirasto ohjaa Keski-Suomen hyvinvointialuetta perusteluista ilmenevällä tavalla.

Keski-Suomen hyvinvointialueen tulee toimittaa Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintovirastolle viimeistään 4.4.2025 klo 16.00 selvitys tilanteesta ja tehdyistä toimenpiteistä päätöksessä ilmenevien lainvastaisten toimintakäytänteiden korjaamiseksi.

Selvityksessä aluehallintovirasto pyytää Keski-Suomen hyvinvointialuetta antamaan selvityksen siitä, miten sosiaalihuoltolain 24 b §:n mukaisia päiväkeskuspalveluja on järjestetty sekä miten ja millä aikataululla niitä ollaan kehittämässä. Lisäksi pyydetään selvitystä siitä, mihin alueellinen palvelutarpeen arviointi palvelujen järjestämiseksi perustuu.

Aluehallintovirasto arvioi saatujen selvitysten perusteella tarvittavia jatkotoimenpiteitä valvonta-asian käsittelemiseksi.

Perustelut

Taustaa

Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintovirasto toteaa 8.11.2024 antamassaan valvontapäätöksessä (LSSAVI/20926/2024) kehottaneensa Keski-Suomen hyvinvointialuetta huolehtimaan siitä, että asiakkaille laaditaan palvelutarpeen arviointi ja palvelutarpeen arvioinnin perusteella myönnetään heille heidän tarvitsemansa palvelut. Palveluiden myöntämisestä tulee tehdä perusteltu, yksilöity ja muutoksenhakukelpoinen päätös. Lisäksi asiakkaille tulee laatia yksilöllinen asiakassuunnitelma, joka perustuu palvelutarpeen arviointiin. Asumispalvelut tulee myöntää toistaiseksi, jollei määräaikaaisuuteen ole erityistä perustetta.

Asetetun määräajan pituus

Sosiaali- ja terveydenhuollon valvonnasta annetun lain (741/2023) 39 §:n 1 momentin mukaan, jos sosiaali- ja terveystarvelujen järjestämisessä, tuottamisessa tai toteuttamisessa havaitaan asiakas- tai potilasturvallisuutta vaarantavia puutteita tai muita epäkohtia taikka toiminta on muutoin tämän tai muun sosiaali- ja terveydenhuoltoa koskevan lain vastaista, valvontaviranomainen voi antaa määräyksen puutteiden korjaamisesta tai epäkohtien poistamisesta. Määräystä annettaessa on asetettava määräaika, jonka kuluessa tarpeelliset toimenpiteet on suoritettava.

Aluehallintovirasto on antanut hyvinvointialueelle ohjauskäynnin yhteydessä elokuussa 2024 ohjausta siitä, että Ensiaskelen tuetun asumisen asiakkaille ei ole järjestetty heidän palvelutarpeensa mukaista tukea ja palveluja. Asumispäivystyksen henkilöstön avulla ei voi turvata tuetun asumisen asiakkaiden palvelutarvetta tai yöaikaista turvallisuutta. Kyseessä on kaksi eri palvelua. Hyvinvointialue ei ole selityksessään 20.1.2025 tuonut esille puutteita päihdepalvelujen järjestämisessä. Aluehallintoviraston näkemyksen mukaan hyvinvointialueen olisi tullut ryhtyä omavalvonnallisiin toimenpiteisiin ohjauskäynnin muistion saatuaan ja viimeistään aluehallintoviraston selvityspyynnön sekä edelleen kuulemisen jälkeen. Näin ollen aluehallintovirasto katsoo, että annettu määräaika on riittävä sille, että hyvinvointialueen tulee ryhtyä toimenpiteisiin palvelujen asianmukaiseksi järjestämiseksi.

Palvelujen järjestämismvastuu, asumispalvelut

Perustuslain (731/1999) 19 §:n 3 momentin mukaan julkisen vallan on turvattava, sen mukaan kuin lailla tarkemmin säädetään, jokaiselle riittävät sosiaali- ja terveystyöpalvelut ja edistettävä väestön terveyttä. Sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain (612/2021, järjestämislaki) 4 §:n 1 momentin mukaan hyvinvointialueen on suunniteltava ja toteutettava sosiaali- ja terveydenhuolto sisällöltään, laajuudeltaan ja laadultaan sellaisena kuin asiakkaiden tarve edellyttää. Palvelut on toteutettava yhdenvertaisesti, yhteen sovitettuina palvelukokonaisuuksina sekä hyvinvointialueen väestön tarpeet huomioon ottaen lähellä asiakasta.

Järjestämismvastuun sisällöstä säädetään hyvinvointialueesta annetun lain (611/2021) 7 §:ssä. Pykälän 1 momentin mukaan hyvinvointialue vastaa sille lailla säädettyjen tehtävien hoitamisesta, hyvinvointialueen asukkaan laissa säädettyjen oikeuksien toteutumisesta ja palvelukokonaisuuksien yhteensovittamisesta sekä muun muassa järjestettävien palvelujen ja muiden toimenpiteiden yhdenvertaisesta saatavuudesta.

Järjestämislain 8 §:n 1 momentin mukaan hyvinvointialue vastaa sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä alueellaan ja on järjestämismvastuussa asukkaidensa sosiaali- ja terveydenhuollosta. Pykälän 2 momentin mukaan hyvinvointialueella on oltava riittävä osaaminen, toimintakyky ja valmius vastata sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä ja sen on huolehdittava asukkaidensa palvelutarpeen mukaisesta sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen saatavuudesta kaikissa tilanteissa. Hyvinvointialueella on oltava järjestämismvastuunsa toteuttamisen edellyttämä riittävä oma palvelutuotanto.

Sosiaalihuoltolain (1301/2014) 21 a §:n 1 momentin mukaan tuetulla asumisella tarkoitetaan itsenäistä asumista, jota tuetaan sosiaaliohjauksella. Pykälän esitöissä (HE 231/2021, s. 97) todetaan, että pykälän mukainen tuettu asuminen järjestetään pääasiassa tavalliseen asuntokantaan kuuluvissa vuokra-asunnoissa. Sosiaaliohjaus kuuluu kaikkien tuetun asumisen asiakkaiden palvelusisältöön. Tuetun asumisen asiakkaalle järjestetään muita sosiaalipalveluja, kuten tukipalveluja, kotihoitoa tai vaikkapa sosiaalista kuntoutusta näitä palveluja koskevien säännösten

mukaisesti, jos palvelut osoittautuvat tarpeelliseksi asiakkaalle tehtävän palvelutarpeen arvioinnin perusteella.

Sosiaalihuoltolain 21 b §:n mukaan yhteisöllisellä asumisella tarkoitetaan hyvinvointialueen järjestämää asumista esteettömässä ja turvallisessa asumisyksikössä, jossa henkilön hallinnassa on hänen tarpeitaan vastaava asunto ja jossa asukkaille on tarjolla sosiaalista kanssakäymistä edistävää toimintaa. Yhteisöllistä asumista järjestetään henkilölle, joka tarvitsee sitä sillä perusteella, että hänen toimintakykynsä on alentunut ja hoidon ja huolenpidon tarpeensa kohonnut korkean iän, sairauden, vamman tai muun vastaavaan syyn vuoksi. Pykälän esitöiden (HE 231/2021, s. 98) mukaan yhteisölliseen asumiseen kuuluu, että asukkaille on tarjolla sosiaalista kanssakäymistä edistävää toimintaa. Tämä edellyttää, että asumisyksikössä on asukkaiden yhteiseen käyttöön soveltuvia tiloja.

Sosiaalihuoltolain 24 a §:n mukaan sosiaalihuollon päihde- ja riippuvuustyön erityisillä palveluilla tarkoitetaan päihteiden ongelmakäytöstä tai muusta riippuvuuskäyttäytymisestä johtuvaan tuen tarpeeseen kohdennettuja palveluja. Sellaisina on järjestettävä ainakin sosiaalityötä, sosiaaliohjausta, sosiaalista kuntoutusta ja asumispalveluja. Päihde- ja riippuvuustyön erityisiä palveluja on järjestettävä tarpeen mukaan avo- tai laitospalveluina. Sosiaalihuollon päihde- ja riippuvuustyön erityiset palvelut täydentävät muita 14 §:ssä tarkoitettuja päihdeettömyyttä tukevia tai päihteiden ongelmakäytön vuoksi tarvittavia sosiaalipalveluja. Päihde- ja riippuvuustyön erityisiä palveluja tulee sovittaa yhteen päihde- ja riippuvuushoidon kanssa 2 a §:n mukaisesti.

Hyvinvointialueen 8.11.2024 toimittaman selvityksen mukaan päihde- ja mielenterveyskuntoutujien ympärivuorokautisessa palveluasumisessa asuvia asiakkaita ostopalveluissa on lokakuun 2024 tilanteen mukaan 240 asiakasta. Asiakkaat ovat sekä päihde- että mielenterveysperusteisesti palvelussa. Päihdekuntoutujien lukumäärää ei ole pystytty luotettavasti laskemaan kokonaismäärästä, koska hyvinvointialueella on ollut käytössä eri asiakastietojärjestelmiä.

Edelleen hyvinvointialueen 8.11.2024 toimittaman selvityksen mukaan yhteisöllisessä asumisessa on lokakuussa 2024 ollut

lokakuussa 166 asiakasta. Hyvinvointialueen omassa palvelutuotannossa on viisi mielenterveys- ja päihdekuntoutujille tarkoitettua yhteisöllisen asumisen toimintayksikköä. Tukipilari ja Kotiranta Äänekoskella, Kotikivi Kivijärvellä, Miekku Viitasaarella ja Kynnystien tukiasunnot Jyväskylässä. Näissä päihdekuntoutujia on lokakuussa 2024 ollut seuraavasti. Tukipilarissa yksi, jossa asiakaspaikkoja on 11, Kotirannassa yksi, jossa asiakaspaikkoja on 21, Kotikivessä kuusi, jossa asiakaspaikkoja on 11, Miekussa kaksi, jossa asiakaspaikkoja on 10 ja Kynnystiellä neljä, jossa asiakaspaikkoja on 10.

Hyvinvointialueen 20.1.2025 toimittaman selvityksen mukaan omassa palvelutuotannossa ympärivuorokautisessa palveluasumisessa ja yhteisöllisessä asumisessa on ollut 16.1.2025 poikkileikkaavalla päivällä yhteensä 32 asiakasta haitallisen päihteidenkäytön vuoksi. Tuetun asumisen piirissä on ollut 137 päihde- ja riippuvuuspalveluiden asiakasta. Päivätoiminnassa asiakkaita on ollut 35 ja päiväkeskustoiminnassa 125. Yksityisen palvelutuotannon piirissä päihde- ja riippuvuuspalveluiden asiakkaita on ollut 16.1.2025 tilanteen mukaan ympärivuorokautisessa ja yhteisöllisessä asumispalvelussa yhteensä 92 ja tuetun asumisen piirissä on 98. Hyvinvointialue toteaa lisäksi, että osa asiakkaista, joita ei ole laskettu mukaan ilmoitettuun määrään, ovat asumispalveluissa mielenterveydellisin syin, mutta heillä on myös päihteistä ja riippuvuuksista aiheutuvia haasteita elämässään.

Aluehallintovirasto toteaa, että epäselväksi jää, mistä 20.1.2025 toimitetut luvut on saatu ja millä perusteella on ilmoitettu, että asiakkaat ovat haitallisen päihteiden käytön vuoksi palvelussa.

Aluehallintovirasto toteaa, että tieto siitä, paljonko asiakkaita on sijoitettu päihteiden käytön perusteella asumispalveluihin olisi saatavilla sosiaalityöntekijöiltä. Asiakasmäärät asumispalveluissa eivät ole valtavan suuria ja kukin sosiaalityöntekijä voisi ilmoittaa montako asiakasta heillä on missäkin palvelussa päihteiden käytön perusteella. Hyvinvointialue on kuitenkin selvityksessään 8.11.2024 ilmoittanut tiedon siitä, montako asiakasta on hyvinvointialueen omissa yhteisöllisen asumisen yksiköissä pääosin päihteiden käytön perusteella asiakkaana.

Hyvinvointialueen 20.1.2025 toimittaman selvityksen mukaan hyvinvointialue kilpailutti vuonna 2024 mielenterveys- ja päihdepalveluiden asumispalvelukokonaisuuden, johon kuuluu ympärivuorokautinen palveluasuminen, yhteisöllinen asuminen ja tuettu asuminen. Hyvinvointialueen näkemyksen mukaan päihdesyyn asiakkuudessa olevien asiakkaiden asumispalveluihin kohdentuvaan palvelutarpeeseen kyetään riittävällä laajuudella vastaamaan olemassa olevilla ja nyt käytössä olevilla palveluilla. Kilpailutuksen lopputulos on kattava ja tukee tätä tavoitetta päihde- ja riippuvuusperustein myönnettävien asumispalveluiden osalta myös jatkossa.

Hyvinvointialue toteaa 20.1.2025 antamassaan selvityksessä, että "aluehallintoviraston näkemyksen mukaan asumispalveluyksikössä, jossa asuu päihteitä käyttäviä asiakkaita, ja joita on vaikea sitouttaa suunnitelmalliseen sekä tavoitteelliseen työskentelyyn, tulee olla henkilöstöä kaikkina vuorokauden aikoina myös asiakasturvallisuuden varmistamiseksi". Hyvinvointialue toteaa, että Ensiaskeleen tuetun asumisen asunnot eivät muodosta asumispalveluyksikköä, joka tuottaisi yhteisöllistä tai ympärivuorokautista asumista. Ensiaskeleen tuetussa asumisessa asuvat henkilöt asuvat omissa asunnoissaan ja ovat vuokrasuhteessa palveluntuottajaan. Heille myönnetään tuettua asumista palvelutarpeen arvioinnin mukaisesti. Ensiaskeleen tuetun asumisen vieressä toimivasta asumispäivystyksestä on tarvittaessa tarjottu tukea myös yöaikaan tuetun asumisen asunnoissa asuville henkilöille. Selvityksen mukaan hyvinvointialueella ja palveluntuottajalla on meneillään neuvottelut siitä, miten turvallista asumista yhteistyössä vahvistetaan ja tarjotaan kaikille eri palveluissa oleville. Selvityksen liitteenä on toimitettu kuuden Ensiaskeleen tuetun asumisen asiakkaan palvelupäätökset.

Aluehallintovirasto toteaa, että Jyväskylän Katulähetys ry on tuonut ohjaus- ja arviointikäynnillä 14.8.2024 esille taloudelliset haasteensa palvelujen tuottamisessa. Palveluntuottajalla ei ole ollut mahdollista lisätä tuetun asumisen henkilöstöresurssia, vaikka asiakkaiden palvelutarve olisi sitä edellyttänyt. Asiakkaille on myönnetty tukea niin vähän, että sillä ei ole mahdollista järjestää palvelua asiakkaiden palvelutarvetta vastaavasti. Keskustelussa tuli esille, että tuetun asumisen asiakkaat eivät pysty päihteiden käytön vuoksi sitoutumaan suunnitelmalliseen työskentelyyn, jolloin yksikössä tulisi

olla henkilöstöä heidän tukemisekseen silloin kun he siihen pystyvät tukea vastaanottamaan. Asiakkaiden kanssa tulisi mahdollistaa myös kuntoutuksellinen työskentely sekä asiakkaiden tukeminen yksikön ulkopuolelle, muihin palveluihin ja asiointeihin, joka tukisi kuntoutumista. Aluehallintovirasto on edellyttänyt, että asumispäivystyksessä tulee olla kaksi työntekijää asiakasturvallisuuden varmistamiseksi. Aluehallintoviraston näkemyksen mukaan hyvinvointialue ei voi vastuuttaa palveluntuottajaa siitä, että henkilöstöresurssia ohjataan asumispäivystyksestä tuettuun asumiseen, koska kyseessä on kaksi eri palvelua. Hyvinvointialue tuo selvityksessään esille, että tuetun asumisen asiakkailla on valvonnan tarve myös yöaikaan. Selvityksen mukaan palveluntuottajan asumispäivystyksen henkilöstö on tarjonnut tukea myös yöaikaan tuetun asumisen asiakkaille. Palveluntuottaja on ohjauskäynnillä tuonut esille, että tuetun asumisen asiakkaita täytyy yöaikaan avustaa sisälle asuntoihin ja valvoa heitä sekä ohjata tarpeen mukaan. Yksikössä yöaikaan oleva ohjaaja vähentää ulkopuolisten tuloa yksikköön ja voi ennakoivasti puuttua mahdollisiin häiriötilanteisiin, koska tuntee asiakkaat ja voi ohjata heitä ennen tilanteiden kriisiytymistä. Yksikön suuri asiakasmäärä osaltaan kasvattaa riskiä häiriöille sekä muille haasteille, joita päihdeidenkäyttöön liittyy. Aluehallintovirasto korostaa hyvinvointialueen vastuuta palvelun järjestäjänä vastata siitä, että asiakkaille on järjestetty heidän palvelutarvettaan vastaavat palvelut.

Hyvinvointialue on 8.11.2024 antamassaan selvityksessä todennut, että Ensiaskelen tuetun asumisen sosiaalityön arvioinneissa niin sanottua kevyttä tukea (myönnetyn tuen tuntimäärä) on käytetty pääsääntöisesti tilanteissa, joissa asiakas on lyhytaikaisesti vankilassa, päihdekuntoutuksessa tai muussa sellaisessa ja poissa yksiköstä. Tällöin tavoitteena on asunnon säilyttäminen tuona aikana, koska asuminen on sidoksissa tuen myöntämiseen. Tästä huolimatta hyvinvointialue on 20.1.2025 antamassaan selityksessä todennut, että Ensiaskelen tuetun asumisen asunnot eivät muodosta asumispalveluyksikköä, ja asuminen ei ole sidoksissa palvelun myöntämiseen.

Aluehallintovirasto toteaa, että asiakkaiden palvelutarpeen ja yksikön tosiasiallisen toiminnan perusteella Ensiaskelen tuetun asumisen yksikkö näyttäytyy asumispalveluyksikkönä. Asiakkaille on selkeästi

ohjauksen ja valvonnan tarve myös yöaikaan, joten heille ei palveluna pelkkä sosiaaliohjaus virka-aikaan myönnettynä ole riittävää. Lisäksi asiakkaat tarvitsevat välivuokratun asunnon ja he eivät pysty asumaan vuokralla niin sanotusti normaalissa vuokra-asuntokannassa heikon toimintakyvyn ja päihteidenkäytön vuoksi. Aluehallintoviraston näkemyksen mukaan hyvinvointialue ei ole järjestänyt Ensiaskelen tuetun asumisen asiakkaille heidän palvelutarpeensa mukaisia palveluja.

Hyvinvointialue kuvaa 20.1.2025 toimittamassaan selvityksessä sitä, että hyvinvointialue pitää tärkeänä oikean palvelu- ja asumismuodon valitsemista asiakkaalle tämän tarpeiden mukaisesti.

Hyvinvointialueella ymmärretään eri palveluntuottajien kyvykkyys, osaaminen ja mahdollisuudet tarjota asumispalvelua päihde- tai mielenterveysperusteisesti. Selvityksen mukaan hyvinvointialue ei sijoita päihteillä oireilevia henkilöitä mielenterveyden tukeen keskittyneeseen asumispalveluun tai toisin päin. Hyvinvointialueen omat asumisyksiköt ovat päihteettömiä. Päihteitä käyttävien asiakkaiden palvelutarpeeseen vastataan ostopalveluna tuotettavalla ympärivuorokautisella tai yhteisöllisellä asumispalvelulla tai oman tuotannon sekä ostopalvelun tuottaman tuetun asumisen turvin asiakkaiden omissa kodeissa.

Aluehallintovirasto on 12.9.2024 pyytänyt tarkkoja tietoja siitä, kuinka monta päihdekuntoutujaa asuu sen hetkisen tiedon perusteella yhteisöllisessä asumispalveluyksikössä ja kuinka monta ympärivuorokautisessa palveluasumisessa sekä tuetussa asumisessa. Hyvinvointialueelta on siis myönnetty tuettua asumista myös palveluna asumispalveluyksikköön (Mielenterveys- ja päihdekuntoutujien kotiin tarjottavien ja asumispalveluiden myöntämisperusteet 1.1.2024 alkaen). Hyvinvointialueen 8.11.2024 toimittaman selvityksen mukaan päihdekuntoutujien määrää ei ole pystytty luotettavasti erotellen laskemaan kokonaismäärästä, koska käytössä on eri asiakastietojärjestelmiä ja päätökset on voitu tehdä kaksoisdiagnoosiasiakkaiden kohdalla mielenterveysperusteisesti. Selvityksen mukaan asiakkaat ohjautuvat palvelutarpeensa mukaiseen joko oman palvelutuotannon yksikköön tai kilpailutetun puitesopimuksen mukaiseen ostopalvelupaikkaan. Tältä osin aluehallintovirasto toteaa, että selvityksessä viitataan Keski-Suomen sairaanhoitopiirin mielenterveyskuntoutujien asumispalvelujen kilpailutukseen vuodelta 2020, joka ei aluehallintoviraston

näkemyksen mukaan vastaa päihdekuntoutujien palvelutarpeisiin. Selvityksen antamishetkellä 8.11.2024 voimassa olleen kilpailutuksen aikana ympärivuorokautista palveluasumista päihdekuntoutujille tarjosi yksi palveluntuottaja ja palveluasumista (nykyinen yhteisöllinen asuminen) yksi palveluntuottaja. Aluehallintoviraston käytössä on kilpailutuksessa hyväksytyt palveluntuottajat sekä toimintayksiköt (KSSHHP päätös nro 102/2020). Molemmat kilpailutuksessa mukana olleet yksiköt olivat päihdeettömiä.

Hyvinvointialueen toimittaman selvityksen mukaan hyvinvointialueella on kaksi omaa mielenterveys- ja päihdekuntoutujille tarkoitettua ympärivuorokautisen palveluasumisen yksikköä. Molemmat sijaitsevat Jyväskylässä. Tältä osin aluehallintovirasto toteaa niiden soveltuvan niille päihdeongelmallisille asiakkaille, joiden päihdeongelma ei ole akuutti. Aluehallintovirasto on toteuttanut molempiin yksiköihin kaksi suunnitelmallista valvontakäyntiä ja tutustunut yksiköiden toimintaan. Aluehallintoviraston näkemyksen mukaan Keski-Suomen hyvinvointialueella ei ole omaa palveluntuotantoa pelkästään päihdeitä käyttäville asiakkaille tarkoitettuun asumispalveluun.

Hyvinvointialueen 8.11.2024 toimittaman selvityksen mukaan uusi sopimuskausi käynnistyy 1.1.2025. Aluehallintoviraston käytettävissä on luettelo palveluntuottajien etusijajärjestyksestä osa-alueittain. Puitesopimukseen 1.1.2025 alkaen hyväksyttyjä ympärivuorokautisen palveluasumisen palveluyksiköitä päihdekuntoutujille on yksi Multialla ja yhteisöllisen asumisen palveluyksiköitä päihdekuntoutujille on kahdeksan. Lisäksi tuettua asumista päihdekuntoutujille tarjoaa viisi palveluntuottajaa (kotiin tarjottava sosiaaliohjaus). Näillä palveluntuottajilla on aluehallintoviraston tietojen mukaan erityistä osaamista päihdeasiakkaiden kanssa työskentelystä.

Asumispalvelujen kilpailutuksessa ei ole mukana yhtään ympärivuorokautista asumispalveluyksikköä päihdeitä käyttäville asiakkaille, Multialla sijaitseva yksikkö on päihdeetön. Kilpailutuksessa on mukana yksi Laukaassa sijaitseva yhteisöllisen asumisen yksikkö päihdeitä käyttäville asiakkaille. Aluehallintoviraston näkemyksen mukaan yksi yhteisöllisen asumisen yksikkö päihdeitä käyttäville asiakkaille ei vastaa koko

hyvinvointialueen asiakkaiden palvelutarvetta päihteitä käyttävien asiakkaiden asumispalvelujen osalta. Lisäksi aluehallintovirasto toteaa, että järjestämislain 4 §:n mukaisesti palvelujen tulisi olla toteutettu siten, että ne ovat yhdenvertaisia ja lähellä asiakkaita.

Aluehallintoviraston näkemyksen mukaan yhteisöllinen asuminen on tarkoitettu pitkäaikaiseen asumiseen. Yhteisöllisessä asumisessa asiakkaille toteutetaan sosiaalista kanssakäymistä tukevaa toimintaa. Palvelut järjestetään erikseen laissa säädettyinä tukipalveluina, kotihoitona, sosiaaliohjauksena ja tarvittaessa muina sosiaalipalveluina. Lähtökohtana yhteisöllisen asumisen järjestämiselle on, että se on tarkoitettu henkilölle, joka tarvitsee tällaista asumismuotoa alentuneen toimintakykynsä ja lisääntyneen hoidon ja huolenpidon tarpeensa perusteella. Palvelu on ensisijaisesti kohdennettu niille asiakkaille, joiden toimintakyky on alentunut ja hoidon ja huolenpidon tarpeensa kohonnut korkean iän, sairauden, vamman tai muun vastaavaan syyn vuoksi. Lähtökohtana on myös ajatus siitä, että esimerkiksi kotihoidon palvelut voisi tuottaa usea eri palveluntuottaja asiakaskohtaisesti.

Aluehallintovirasto ilmaisee käsityksensä, että yhteisöllinen asuminen palvelualana soveltuu heikosti runsaasti päihteitä käyttäville asiakkaille. Sosiaalista kanssakäymistä edistävää toimintaa on haastava, ellei mahdoton toteuttaa päihteitä aktiivisesti käyttävien asiakkaiden kanssa. Päihteitä käyttävillä asiakkailla on alentunut toimintakyky, mutta asiakkaiden hoidon ja huolenpidon tarve ei pääosin ole vastaava kuin esimerkiksi ikääntymisen seurauksena syntyvä hoidon ja huolenpidon tarpeen lisääntyminen.

Aluehallintovirasto toteaa, että hyvinvointialueen tulee sosiaalihuoltolain 24 a §:n mukaan järjestää sosiaalihuollon päihde- ja riippuvuustyön erityisenä palveluna päihteiden ongelmakäytöstä tai muusta riippuvuuskäyttäytymisestä johtuvaan tuen tarpeeseen kohdennettuja asumispalveluja. Aluehallintoviraston näkemyksen mukaan runsaasti päihteitä käyttävien asiakkaiden asumispalvelut tulisi toteuttaa esimerkiksi siten, että asiakkaille järjestetään mahdollisuus saada asunto välivuokrauksen avulla. Asumisen jaksot voidaan toteuttaa myös määräaikaisina yksilölliseen arviointiin perustuen, mikä lähtökohtaisesti poikkeaa muusta asiakkaille myönnettävästä asumispalvelusta. Jos asuminen kuitenkin näyttäytyy pitkäaikaisena, ei perustetta toistuville määräaikaisille

palvelupäätöksille siinä tilanteessa ole. Tavoitteena tulisi olla myös kuntouttavan työskentelyn mahdollisuus ja se, että asumispalveluyksiköissä olisi ammattitaitoinen ja riittävä henkilöstöresurssi kaikkina vuorokauden aikoina asiakas- ja työturvallisuuden varmistamiseksi, mikäli asiakkaiden palvelutarve ja asiakasturvallisuus sitä edellyttää. Henkilöstöllä tulee olla mahdollisuus työskennellä asiakkaiden kanssa silloin, kun asiakkailla on motivaatio ja kyky siihen. Lisäksi asiakkaita tulisi tukea yksikön ulkopuoliseen asiointiin sekä muuhun yhteiskuntaan. Päihde- ja riippuvuussairauksien osalta tulee varmistaa, että asiakkaita ohjataan ja tuetaan päihdehoitoon terveydenhuollon palveluihin. Asumispalveluissa tulee turvata asiakkaiden oikeusturva, riittävä yksityisyydensuoja sekä mahdollisuus saada yksilöllisen tarpeen mukaan tukipalveluja, sosiaaliohjausta ja muita asiakkaan tarpeen mukaisia palveluja. Asiakkailla on tunnistettu haasteena saada esimerkiksi kotihoidon palvelua ja toisaalta mennä asioimaan terveyskeskukseen sekä huolehtia omasta terveydestään, joten esimerkiksi riittävän hoidollisen osaamisen varmistaminen osana asumispalveluyksikön henkilöstöä olisi asiakkaiden palvelutarpeen sekä edun mukaista.

Aluehallintovirasto toteaa, että ympärivuorokautiseen palveluasumiseen kuuluu sosiaalihuoltolain 21 c §:n mukaan asiakkaan tarvitsema hoito ja huolenpito, toimintakykyä ylläpitävä ja edistävä toiminta, ateriat, vaatehuolto, siivous sekä osallisuutta ja sosiaalista kanssakäymistä edistävä toiminta. Aluehallintoviraston näkemyksen mukaan näin runsas palvelujen tarve on osalla päihteitä käyttävistä asiakkaista, mutta suuren osan asiakkaiden palvelutarve ei vastaa ympärivuorokautista palveluasumista. Hyvinvointialueen kilpailutukseen ei ole osallistunut yhtään päihteiden käyttöä sallivaa ympärivuorokautisen palveluasumisen asumispalveluyksikköä. Näin ollen voidaan todeta, että esimerkiksi ikääntyneille päihteitä käyttäville asiakkaille hyvinvointialueella ei ole heidän palvelutarvettaan vastaavia palveluja tarjolla, koska ikääntymisen myötä palvelutarve voi kasvaa siten, että asiakkaalla on oikeus saada ympärivuorokautista palveluasumista.

Hyvinvointialueen 20.1.2025 toimittaman selityksen mukaan hyvinvointialue on huolehtinut sosiaalihuollon vastuulla olevien päihde- ja riippuvuuspalveluiden riittävästä osaamisesta, toimintakyvystä ja valmiudesta vastata asukkaidensa

palvelutarpeeseen järjestämislain edellyttämällä tavalla. Selityksen mukaan hyvinvointialue on vastannut riittävällä tavalla myös siitä, että päihteitä käyttäville asiakkaille on järjestetty asianmukaiset asumispalvelut. Palveluiden järjestämisessä pyritään aina siihen, että ne tuotetaan laadukkaasti ja asiakasturvallisesti. Palveluiden tuottaminen ja järjestäminen vaatii jatkuvaa omavalvontaa ja sopimusvalvontaa.

Hyvinvointialue kuvaa 20.1.2025 toimittamassaan selvityksessä vahvistavansa yhteistyötä terveydenhuollon ja sosiaalihuollon kanssa vuonna 2025 koskien päihdepalveluja, esimerkkinä päiväkeskus Hanskan sairaanhoitajavastaanoton kehittäminen sekä terveydenhuollon ja sosiaalihuollon työparityöskentelyn pilotoinnin käynnistyminen Jämsän ja Jyväskylän alueilla. Asumispalveluissa painopistealueena vuonna 2025 on varhaisen vaiheen palvelujen vahvistaminen ja tuetun asumisen vahvistuminen. Lisäksi selvityksessä kerrotaan päivätoiminnan yksiköissä toteutettavaa sosiaalisen kuntoutuksen ryhmämuotoista toimintaa.

Aluehallintovirasto korostaa, että päihdetyön tulisi muodostaa toimiva kokonaisuus myös terveydenhuollon palvelujen kanssa. Sosiaalihuoltolain 24 a §:n 2 momentin mukaan päihde- ja riippuvuustyön erityisiä palveluja tulee sovittaa yhteen päihde- ja riippuvuushoidon kanssa 2 a §:n mukaisesti. Pykälän esitöissä (HE 197/2022) todetaan, että sosiaalihuoltolain ja terveydenhuoltolain muuttamista koskevassa hallituksen esityksessä (HE 197/2022) todetaan, että päihde- ja riippuvuustyön kohdennettuja palveluja tulisi tarvittaessa toteuttaa yhdessä terveydenhuollon palvelujen kanssa joko sosiaali- ja terveydenhuollon yhteisissä päihde- ja riippuvuuspalveluja antavissa yksiköissä tai sovittamalla palvelut yhteen terveydenhuollossa annettavan hoidon ja kuntoutuksen kanssa. Sekä päihteiden ongelmakäyttö että erilaiset vakavat muut riippuvuudet ovat laajasti myös lääketieteellisiä ongelmia ja niihin liittyy usein erilaisia psykiatrisia ja somaattisia häiriötiloja. Siksi asiakkaiden kokonaisvaltaiseksi auttamiseksi yhteistyö terveydenhuollon kanssa on usein keskeisen tärkeää. Sosiaalihuollon toimijoilla on sosiaalihuoltolain 40 §:ssä mainittu velvollisuus ottaa yhteyttä siihen viranomaiseen, jonka vastuulle tarvittavien toimien, kuten päihdehoidon järjestäminen kuuluu ja asiakkaita tulisikin aktiivisesti ohjata ja tukea lääketieteelliseen hoidon tarpeen arvioon.

Riippuvuuksien psykososiaalisen hoidon tärkeyden ja samanaikaissairauksien runsaan esiintymisen vuoksi terveydenhuollon merkitys päihde- ja riippuvuuspalvelujen kokonaisuudessa on kasvanut. Huomioiden esimerkiksi Ensiaskelen asiakkaiden päihde- ja riippuvuusongelmat, tulisi siellä asuvia asiakkaita tukea myös terveydenhuollon päihdehoitoon, mikäli asiakas näin haluaa.

Hyvinvointialue kuvaa 20.1.2025 toimittamassaan selityksessä, että sosiaalihuollon päihde- ja riippuvuustyön erityisten palveluiden kehittäminen on aktiivisessa vaiheessa. Tuen tarpeeseen vastataan kohdennetun ja integroiduin palveluin siten, että sosiaalipalveluissa vastataan sosiaalityön, sosiaaliohjauksen, sosiaalisen kuntoutuksen, päiväkeskuspalveluiden ja asumispalveluiden asianmukaisesta ja lakiperustaisesta järjestämisestä sekä omana tuotantona, että osin yksityisenä palvelutuotantona. Palveluja järjestetään sekä avo-, että laitospuoleisena. Viranomaisyhteistyöstä sosiaalityön ja -ohjauksen osalta vastaa hyvinvointialueen sosiaalityöntekijät ja sosiaaliohjaajat. Aikuisssosiaalityön palveluilla on merkittävä rooli kokonaisuuden järjestämisessä sekä yksilöiden palvelukokonaisuuksien ja kehitettävien palveluiden näkökulmasta. Erityiset palvelut täydentävät muita sosiaalipalveluja ja palvelut ovat sovitettu yhteen päihde- ja riippuvuushoidon kanssa usein eri tavoin.

Tältä osin aluehallintovirasto toteaa, että tarkempaa selvitystä siitä, mitä tällä kehittämistyöllä tarkoitetaan, ei ole toimitettu. Lisäksi voidaan todeta, että aluehallintovirasto on valvonta-asiana (LSSAVI/20926/2024) kehottanut hyvinvointialuetta varmistumaan siitä, että sosiaalityön asiakkaille myönnetään heidän palvelutarvettaan vastaavat palvelut. Valvonta-asia on edelleen avoinna. Myös tässä valvontapäätöksessä otetaan kantaa siihen, että asiakkaille tulee myöntää heille heidän palvelutarvettaan vastaavat palvelut.

Aluehallintoviraston näkemyksen mukaan hyvinvointialue ei vastaa päihteitä käyttävien asiakkaiden asumispalvelutarpeeseen riittävällä tavalla olemassa olevilla oman tuotannon palveluilla ja ostopalveluilla. Kilpailutuksessa ei ole huomioitu päihteitä käyttävien asiakkaiden erityisiä tarpeita asumisen osalta.

Aluehallintoviraston näkemyksen mukaan tuetun asumisen asiakkaiden palvelutarve ei vastaa tuettua asumista, eli käytännössä sosiaaliohjausta, vaan heille myönnetään tosiasiaassa myös asuminen asumispalveluyksikössä. Ilman välivuokrattua asuntoa asiakkaat eivät saisi asuntoa itselleen todennäköisesti mistään. Suurella osalla asiakkaista ei ole kykyä asua vuokralla normaalissa vuokra-asuntokannassa. Hyvinvointialueen palvelujen myöntämisperusteissa oli vuoden 2024 loppuun saakka tunnistettu tuettu asumisen yksikkötyyppisenä ratkaisuna, mutta tämä on poistettu uuden kilpailutuksen myötä. Asiakkaille oli mahdollista myöntää tuettua asumista tuetun asumisen yksikköön. Palvelukuvauksessa ei määriteltä tarkemmin mitä asuminen palveluna sisälsi ja tuetun asumisen osalta palvelukuvaus vastasi niin sanottua tavallista tuettua asumista. Aluehallintovirasto toteaa, että tältä osin palvelujen myöntämisperusteet eivät ole vastanneet sosiaalihuoltolain palvelukuvausta. Tuettu asuminen ei lähtökohtaisesti ole asumispalvelu, vaan se on sosiaalihuoltolain 21 a §:n mukaista itsenäistä asumista, jota tuetaan sosiaaliohjauksella. Tuetun asumisen asiakkaat eivät lähtökohtaisesti muodosta asumispalveluyksikköä, jossa asiakkailla on selkeä palvelutarve myös asunnon osalta ja tuen tarve muutoinkin kuin selkeästi sovittavissa olevan ajankohdan osalta. Hyvinvointialue on osoittanut Ensiaskelen tuetun asumisen asiakkailla olevan selkeän palvelutarpeen myös asunnon osalta. Asiakkaat olisivat pääosin asunnottomia ilman välivuokrattuja asuntoja.

Ensiaskel yksikön asumispäivystyksen 14.8.2024 ohjaus- ja arviointikäynnillä tuli esille, että siellä asuu asiakkaita jopa vuosien ajan. Pisimmillään asuminen on kestänyt yli kaksi vuotta. Asumispäivystyksessä asiakkaat jakavat makuutilan, jossa on vuoteet ja asiakkaita seurataan vuorokauden ympäri kameravalvonnalla. Asumispäivystyksessä ei ole yksityisyyttä ja sitä ei ole tarkoitettu pitkäaikaiseen asumiseen. Asumispäivystyksessä ei ole järjestetty asiakkaille ateriapalveluja, lukuun ottamatta palveluntuottajan omaehtoisesti järjestämiä lahjoitusruokia. Asumispäivystyksen tilat todettiin puutteellisiksi ja henkilöstöresurssi liian vähäiseksi huomioiden se, että asiakkaat voivat olla ketä tahansa kadulta yksikköön tulevia. Epäselväksi jäi, miksi asiakkaille ei ole järjestynyt heidän palvelutarvettaan vastaavaa asumispalvelua jossain muulla, vaikka asumispäivystys on tarkoitettu tilapäiseksi turvapaikaksi tilanteissa, joissa ihmisellä ei ole mitään muuta

palvelua tai asuinpaikkaa. Esille tuli, että käytännössä asumispäivystyksellä ja samassa pihapiirissä olevassa tuetulla asumisella on yhteinen henkilöstö, vaikka kyseessä on kaksi eri palvelua. Aluehallintovirasto salli poikkeuksellisesti ja väliaikaisesti yksikössä makuutilojen kuvaamisen vähäisen henkilöstöresurssin vuoksi asiakas- ja työturvallisuuden varmistamiseksi. Ohjaus- ja arviointikäynnin yhteenvedona aluehallintovirasto totesi, että asumispäivystyksen ja tuetun asumisen henkilöstöresurssi oli riittämätön ja että asiakkaille ei ollut järjestetty heidän palvelutarpeensa mukaisia palveluja.

Hyvinvointialueen 8.11.2024 toimittaman selvityksen mukaan vuoden 2023 aikana asumispäivystyksessä on ollut 82 asunnotonta asiakasta, joista 25 naisia. Yöpymisvuorokausia on ollut 2639, keskimäärin 7,2 asiakasta vuorokaudessa. Sosiaalipalvelujen ja palveluntuottajan kanssa tehdyn yhteistyön kautta heistä on saatu asutettua 31 henkilöä.

Selvityksen mukaan ajalla 1.1.2024 - 30.9.2024 asumispäivystyksessä yöpyi yhteensä 62 eri henkilöä. Hyvinvointialueen 8.11.2024 antaman selvityksen aikaan asumispäivystyksessä asui neljä pitkäaikaiseksi luettavaa asiakasta, joilla kaikilla oli sosiaalityön asiakkuus. Selvityksessä kuvataan näitä asiakkaita henkilöiksi, joiden palveluiden tarvetta on arvioitu useasti ja säännöllisesti sekä kokeiltu useita erilaisia palveluita. Asiakkaiden osalta oli todettu, että asuminen ei tällä hetkellä onnistu muualla, eivätkä esimerkiksi edunvalvonnan kriteerit täyty. Selvityksen mukaan asiakkaan kanssa pyritään säännönmukaisesti työskentelemään ja sitouttamaan palvelun vastaanottamiseen. Kahden asiakkaan kohdalla suunnitelmaa oli saatu eteenpäin siten, että asiakas siirtyy suunnitelmallisesti toisenlaisen tuen piiriin. Asumispäivystyksen asiakkaille ei laadita palvelupäätöstä.

Apulaisoikeusasiamies on todennut (EOAK/1841/2023), että oikeutta asuntoon ei ole turvattu perustuslaissa yksilöllisenä oikeutena. Perustuslain 19 §:n 1 momentti asettaa kuitenkin julkiselle vallalle velvollisuuden turvata jokaiselle välttämättömän huolenpidon, mikä voi yksittäisen henkilön kohdalla tarkoittaa esimerkiksi sitä, ettei jatkuvasti käytössä oleva tilapäismajoitus yön yli ole riittävä palvelu välttämättömän huolenpidon turvaamiseksi. Perustuslain 19 §:n 4

momentin mukaan julkisen vallan tehtävänä on edistää jokaisen oikeutta asuntoon ja tukea asumisen omatoimista järjestämistä.

Aluehallintoviraston näkemyksen mukaan myös se, että asumispäivystyksessä on asunut asiakkaita vuosien ajan ilman palveluja osaltaan osoittaa, että hyvinvointialueella ei ole asiakkaiden palvelutarvetta vastaavia asumispalveluja päihteitä käyttäville asiakkaille. Asumispäivystyksessä pitkään asuneille asiakkaille ei ole hyvinvointialueen toimesta järjestetty mitään muita palveluja.

Sosiaalihuoltolain 24 a §:ssä säädetään päihde- ja riippuvuustyön erityisistä palveluista. Pykälän 1 momentin mukaan sosiaalihuollon päihde- ja riippuvuustyön erityisillä palveluilla tarkoitetaan päihteiden ongelmakäytöstä tai muusta riippuvuuskäyttäytymisestä johtuvaan tuen tarpeeseen kohdennettuja palveluja. Sellaisina on järjestettävä ainakin sosiaalityötä, sosiaaliohjausta, sosiaalista kuntoutusta ja asumispalveluja. Päihde- ja riippuvuustyön erityisiä palveluja on järjestettävä tarpeen mukaan avo- tai laitospuolisena.

Aluehallintovirasto toteaa, että hyvinvointialueella on velvollisuus järjestää asumispalveluja erityisesti päihteiden käyttäjille tai riippuvuuskäyttäytymiseen suunnattuina palveluina. Päihteiden käyttäjien tilanteet ja tuen tarpeet vaihtelevat, joten myös tuen tarpeisiin vastaavien ja saatavilla olevien asumispalvelujen tulisi olla monimuotoisia. Päihteettömyyttä tukevien, kuntouttavien asumispalvelujen rinnalla on tärkeää huomioida, etteivät kaikki tuen tarpeessa olevat pysty esimerkiksi sitoutumaan raittiuteen tai hoitoon. Oikein kohdennetuilla ja suunnitelluilla asumispalveluilla voidaan saada onnistumisia myös vakavasti päihderiippuvaisten henkilöiden asumisessa.

Aluehallintoviraston näkemyksen mukaan hyvinvointialue ei ole vastannut järjestämislain 8 §:n 2 momentin mukaisesta velvollisuudestaan huolehtia siitä, että hyvinvointialueella on järjestämisvastuunsa toteuttamisen edellyttämä riittävä oma palvelutuotanto päihteitä käyttävien asiakkaiden asumispalvelujen järjestämiseksi. Myöskään ostopalvelujen ei voida tässä tilanteessa katsoa korvaavan kokonaan puuttuvaa omaa palvelutuotantoa.

Palvelujen järjestämisvastuu, päiväkeskuspalvelut

Sosiaalihuoltolain 24 b §:n mukaan hyvinvointialueen on järjestettävä päihteitä ongelmallisesti käyttäville henkilöille päiväkeskuspalvelua, jossa perustarpeisiin vastaamisen lisäksi tarjotaan sosiaaliohjausta. Palvelua tulee järjestää myös päihtyneille ja siinä on oikeus asioida nimettömänä. Pykälän esitöiden (HE 197/2022, s. 127) mukaan päiväkeskuksella tarkoitettaisiin ensisijaisesti päihteitä ongelmallisesti käyttäville henkilöille suunnattua, perustarpeiden turvaamiseksi ja haittojen vähentämiseksi järjestettävää sosiaalipalvelua. Palvelun tulisi mahdollistaa päiväaikainen suojatiloissa, jossa henkilöllä olisi mahdollisuus ruokailla, peseytyä ja levätä. Tällainen tila voisi olla erillinen tila vain tätä palvelua varten taikka vaihtoehtoisesti tila jonkin muun palvelun yhteydessä. Palvelussa olisi saatavilla sosiaalihuollon laillistetun ammattihenkilön antamaa sosiaaliohjausta. Palvelussa tulisi voida asioida myös päihtyneenä ja ilman henkilötietojen antamista. Palvelulla turvattaisiin välitöntä huolenpitoa sekä tunnistettaisiin erityisen tuen tarpeessa olevia henkilöitä.

Sosiaalihuoltolain 24 b §:n mukaisia päiväkeskuspalveluja järjestetään hyvinvointialueen 8.11.2024 antaman selvityksen mukaan kolmessa yksikössä, palvelukeskus Hanskassa Jyväskylässä, Viitasaaren Miekussa ja Kivijärven Kotikivessä. Selvityksen mukaan niissä on mahdollisuus asioida nimettömänä ja niissä toteutuu lain edellyttämä mahdollisuus ruokailla, peseytyä, levätä ja pestä pyykkiä.

Hyvinvointialueen 20.1.2025 toimittaman selvityksen mukaan päiväkeskuspalveluja on hyvinvointialueen omana palvelutuotantona seuraavasti. Hanskassa Jyväskylässä on 750–1000 käyntiä kuukaudessa. Asiakkaana on päihteitä aktiivisesti käyttäviä asiakkaita päivittäin. Selvityksen mukaan Miekussa Viitasaarella on 170–185 asiakaskäyntiä kuukaudessa. Päihteitä aktiivisesti käyttäviä asiakkaita ei käy juuri lainkaan päiväkeskuksessa. Kotikivessä Kivijärvellä ei ole ilmennyt tarvetta päiväkeskusasiakkaille ja käyntejä ei ole toteutunut.

Hyvinvointialueen nettisivujen 30.1.2025 mukaan palvelukeskus Hanskan toimintaa kuvataan asunnottomien ja päihteitä ongelmallisesti käyttävien henkilöiden kohtaamispaikkana, jossa on

viikko-ohjelma ja siellä on mahdollisuus ruokailuun, peseytymiseen ja vaatehuoltoon. Toiminnassa on ohjausta sekä neuvontaa. Hanska on tarkoitettu täysi-ikäisille, jotka ovat muiden palveluiden ulkopuolella, asunnottomille sekä päihteidenkäyttäjille.

Keski-Suomen hyvinvointialueen nettisivuilla lukee 30.1.2025 seuraavasti Miekun päiväkeskustoiminnasta:

Päiväkeskustoiminta on matalan kynnyksen toimintaa. Lounasta on tarjolla neljänä päivänä viikossa maanantaista torstaihin. Lounaalle osallistumisen edellytyksenä on olla mukana aamukokouksessa, jossa jaetaan päivän työtehtävät. Omana toimintana pyörii ulkoiluryhmä kerran viikossa, lähiseudun retkiä järjestetään silloin tällöin. Kolmas sektori järjestää erilaisia ryhmiä, tapahtumia ja retkiä lähelle ja vähän kauemmaksikin. Ovet ovat auki joka päivä vuoden ympäri arkisin kello 8–16 ja sunnuntaina kello 9.00–14.15.

Nettisivuilla kuvataan, että päiväkeskustoiminnan lisäksi Miekussa on päivätoimintaa, johon pääsee sosiaalityöntekijän päätöksellä. Päivätoiminnassa on mahdollisuus saunaan ja hoitaa omia asioita.

Aluehallintovirasto toteaa, että nettisivuilta ei ilmene, että Miekun toiminta olisi päihteitä käyttäville tarkoitettua päiväkeskustoimintaa, johon voi tulla myös päihtyneenä. Nettisivujen mukaan ruokailumahdollisuus edellyttää paikallaoloa aamukokouksessa, jossa jaetaan työtehtävät. Nettisivujen perusteella jää epäselväksi myös, onko palvelussa mahdollisuutta pyykinpesuun tai peseytymiseen sekä sosiaaliohjaukseen ja voiko palvelussa asioida nimettömänä. Saunomismahdollisuus on ainoastaan päivätoiminnassa, johon voi päästä sosiaalityöntekijän päätöksellä. Näin ollen hyvinvointialueen antama selvitys on ristiriidassa sen kanssa, miten hyvinvointialue kertoo toiminnasta nettisivuillaan. Aluehallintoviraston toteuttamalla ohjaus- ja arviointikäynnillä 3.4.2024 yksikössä oli ainoastaan päihteettömiä asiakkaita ja toimintaa oli tarkoituksena edelleen kehittää päiväkeskustoiminnan osalta.

Aluehallintoviraston käsityksen mukaan Miekussa ei tällä hetkellä järjestetä sosiaalihuoltolain 24 b §:n mukaista päiväkeskuspalvelua sen sisältöisenä kuin siitä laissa säädetään. Aluehallintovirasto katsoo, että sosiaalihuoltolain 24 b §:n mukaisessa päiväkeskuspalvelussa ei voi edellyttää asiakkaita osallistumaan aamukokoukseen ja työtehtäviin lounasta saadakseen. Lisäksi

palvelukeskuksessa tulee olla riittävä henkilöstöresurssi myös päiväkeskuspalvelun asiakkaille sekä heille tarjottavalle sosiaalihojaukselle. Päiväkeskuspalvelussa tulee olla mahdollisuus ruokailuun, peseytymiseen ja lepoon. Aluehallintoviraston näkemyksen mukaan palvelukeskus Miekussa on tiloja, joihin on mahdollista toteuttaa erillinen tila päihteitä käyttäville asiakkaille, jolloin muille asiakkaille myönnetty palvelun tarkoitus ei merkittäväällä tavalla vaarannu.

Aluehallintovirasto nosti esille hyvinvointialueen kuulemiskirjeessä 18.12.2024 toteuttaneensa ohjaus- ja arviointikäynnin Kivijärvellä sijaitsevaan Kotikiven työ- ja päivätoiminnan yksikköön 18.9.2024. Käynnillä tuli esille, että yksikössä tarjottava palvelu on tosiasiaassa sosiaalihuoltolain mukaista työtoimintaa ja kuntouttavaa työtoimintaa TE-palvelujen asiakkaille. Palvelu ei ole sosiaalihuoltolain 24 b §:n mukaista päihteitä ongelmallisesti käyttäville tarkoitettua päiväkeskustoimintaa. Kotikiven tilojen arvioitiin olevan pienet, mutta kodikkaat ja niissä oli monipuoliset toimintamahdollisuudet työtoiminnan ja kuntouttavan työtoiminnan palveluja käyttäville asiakkaille.

Aluehallintovirasto toteaa, että päiväkeskuspalvelu on kohdennettu kaikkein vaikeimmassa asemassa oleville henkilöille, joita ovat esimerkiksi päihteitä ongelmallisesti käyttävät, asunnottomat tai huonoissa oloissa asuvat, taikka päihdekierteessä olevat, joiden perustarpeiden turvaaminen on muutoin vaikeutunut tai vaarantunut. Päiväkeskuksissa asioivilla henkilöillä on usein monia pitkittyneitä sosiaalisia, taloudellisia tai terveydellisiä ongelmia. Heikossa asemassa oleminen tarkoittaa sitä, että henkilöllä on ongelmallisen päihteiden käytön lisäksi myös muita arjen ja elämän haasteita, kuten työttömyyttä, rikostaustaisuutta, mielenterveyden ongelmia, yksinäisyyttä, itsetunto-ongelmia ja usein myös heikko luottamus viranomaistoimijoihin. Aluehallintovirasto katsoo, että hyvinvointialueen tulee varmistua siitä, että päiväkeskuspalvelun tuottaminen muun palvelun yhteydessä ei vaaranna muille asiakkaille myönnetyn palvelun tarkoitusta. Aluehallintovirasto korostaa hyvinvointialueen velvollisuutta huolehtia siitä, että kaikkien asiakkaiden palvelut järjestetään asianmukaisesti.

Aluehallintoviraston näkemyksen mukaan Kotikiven päivätoiminnan tilat Kivijärvellä eivät mahdollista sosiaalihuoltolain 24 b:n

mukaisen päiväkeskuspalvelun järjestämistä yhtä aikaa nykyisen palvelutuotannon lisäksi. Aluehallintoviraston toteuttamalla ohjaus- ja arviointikäynnillä 18.9.2024 tilojen todettiin olevan pienet myös nykyiselle asiakasmäärälle. Tiloissa on muun muassa kangaspuut ja asiakkaille on järjestetty isot pöytätilat yhteisen toiminnan mahdollistamiseksi. Lisäksi asiakkaiden kutomia, neulomia ja askartelemia tuotteita on järjestelty kauniisti hyllyihin esille myyntiin pieneen eteistilaan. Kaikki tila ovat jo nyt hyötykäytössä.

Edellä mainituilla perusteilla aluehallintovirasto kehottaa hyvinvointialueen saattamaan palvelukeskus Miekun päiväkeskustoiminnan vastaamaan sosiaalihuoltolain 24 b §:n sisältöä ja lisäksi varmistumaan siitä, että myös hyvinvointialueen asiakkaat tietävät saatavilla olevista palveluista. Lisäksi aluehallintovirasto kehottaa hyvinvointialuetta varmistumaan siitä, Kotikiven päivätoiminnan yksikköä ei käytetä sosiaalihuoltolain 24 b §:n mukaiseen päiväkeskustoimintaan niin kauan kuin se on nykyisessä palvelukäytössä.

Sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain (612/2021) 4 §:n 1 momentin mukaan hyvinvointialueen on suunniteltava ja toteutettava sosiaali- ja terveydenhuolto sisällöltään, laajuudeltaan ja laadultaan sellaisena kuin asiakkaiden tarve hyvinvointialueella edellyttää.

Hyvinvointialueen toimittaman selvityksen mukaan päiväkeskuspalveluja kehitetään tarpeiden mukaan. Suurimmilla paikkakunnilla, kuten Laukaassa, Äänekoskella, Keuruulla, Jämsässä ja Saarijärvellä palveluita kehitetään edelleen, mutta pohjoisen Keski-Suomen alueella päiväkeskusten nykyinen määrä on todettu tällä hetkellä riittäväksi. Selvityksestä ei käy ilmi, miten päiväkeskuspalveluja on tarkoitus kehittää ja minkälaisella aikataululla. Selvityksen mukaan hyvinvointialueella on käynnistetty pidemmän aikavälin suunnittelu siitä, miten päiväkeskusta käyttävien päihdeasiakkaiden palveluita voitaisiin koota tilajärjestelyillä asiakaslähtöiseksi toiminnalliseksi kokonaisuudeksi. Selvityksessä ei ole tarkempaa tietoa siitä, mitä tämä tarkoittaa eri alueiden näkökulmasta.

Aluehallintovirasto toteaa, että sosiaalihuoltolain 24 b § on ollut voimassa jo 1.7.2023 alkaen ja hyvinvointialue ei ole antanut osana

selvitystään tietoa siitä, miten päiväkeskuspalveluja ollaan kehittämässä ja miten asiakkaiden palvelutarvetta on arvioitu eri alueilla.

Aluehallintovirasto kehottaa hyvinvointialueen arvioimaan sosiaalihuoltolain 24 b §:n mukaisen päiväkeskuspalvelun tarvetta hyvinvointialueen eri alueilla sekä suunnittelemaan ja toteuttamaan kyseistä palvelua siinä laajuudessa kuin asiakkaiden tarve hyvinvointialueella edellyttää.

Aluehallintovirasto pyytää hyvinvointialuetta antamaan selvityksen siitä, mihin palvelutarpeen arviointi perustuu ja miten päiväkeskuspalveluja on järjestetty sekä miten ja millä aikataululla niitä ollaan kehittämässä.

Asiakkaiden palvelutarpeen arvioinnista ja palvelujen myöntämisestä

Sosiaalihuoltolain 30 §:n 2 momentin mukaan sosiaalihuoltoa koskevia päätöksiä ja ratkaisuja tehtäessä ja sosiaalihuoltoa toteutettaessa on ensisijaisesti otettava huomioon asiakkaan etu siten kuin 4 ja 5 §:ssä säädetään.

Sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista annetun lain 4 §:n 1 momentin mukaan asiakkaalla on oikeus saada sosiaalihuollon toteuttajalta laadultaan hyvää sosiaalihuoltoa ja hyvää kohtelua ilman syrjintää. Asiakasta on kohdeltava siten, ettei hänen ihmisarvoaan loukata sekä että hänen vakaumustaan ja yksityisyyttään kunnioitetaan.

Sosiaalihuoltolain 4 §:n mukaan asiakkaan etua arvioitaessa on kiinnitettävä huomiota siihen, miten eri toimintatavat ja ratkaisut parhaiten turvaavat:

- 1) asiakkaan ja hänen läheistensä hyvinvoinnin;
- 2) asiakkaan itsenäisen suoriutumisen ja omatoimisuuden vahvistumisen sekä läheiset ja jatkuvat ihmissuhteet;
- 3) tarpeisiin nähden oikea-aikaisen, oikeanlaisen ja riittävän tuen;
- 4) mahdollisuuden osallistumiseen ja vaikuttamiseen omissa asioissaan;
- 5) kielellisen, kulttuurisen sekä uskonnollisen taustan huomioimisen;

6) toivomuksia, taipumuksia ja muita valmiuksia vastaavan koulutuksen, väylän työelämään sekä osallisuutta edistävän toiminnan;

7) asiakassuhteen luottamuksellisuuden ja yhteistoiminnan asiakkaan kanssa.

Sosiaalihuoltolain 36 §:n 4 momentin mukaan palvelutarpeen arviointi tehdään asiakkaan elämäntilanteen edellyttämässä laajuudessa yhteistyössä asiakkaan ja tarvittaessa hänen omaisensa ja läheisensä sekä muiden toimijoiden kanssa. Arviointia tehtäessä asiakkaalle on selvitettävä hänen yleis- ja erityislainsäädäntöön perustuvat oikeutensa ja velvollisuutensa sekä erilaiset vaihtoehdot palvelujen toteuttamisessa ja niiden vaikutukset samoin kuin muut seikat, joilla on merkitystä hänen asiassaan. Selvitys on annettava siten, että asiakas riittävästi ymmärtää sen sisällön ja merkityksen. Kun arvioidaan henkilön toimintakykyä ja palvelutarvetta erilaisissa toimintaympäristöissä, on otettava huomioon henkilön terveydentila, elämäntilanne ja elinolosuhteet sekä niissä tapahtuvat muutokset. Arviointia tehtäessä on kunnioitettava asiakkaan Itsemääräämisoikeutta ja otettava huomioon hänen toivomuksensa, mielipiteensä ja yksilölliset tarpeensa. Erityistä huomiota on kiinnitettävä lasten ja nuorten sekä vammaisten ja erityistä tukea tarvitsevien henkilöiden itsemääräämisoikeuden kunnioittamiseen.

Lisäksi sosiaalihuoltolain 38 §:n perusteella asiakkaalle tulee järjestää hänen tarvitsemansa palvelut palvelutarpeen arvioinnin mukaisesti ja mikäli tuen tarve on pitkäaikainen, tuki on pyrittävä järjestämään siten, että turvataan palvelujen jatkuvuus, ellei palvelujen muuttaminen ole asiakkaan edun mukaista. Saman lain 39 §:n 1 momentin mukaan palvelutarpeen arviointia on täydennettävä asiakkaalle laadittavalla asiakassuunnitelmalla tai muulla vastaavalla suunnitelmalla, ellei suunnitelman laatiminen ole ilmeisen tarpeetonta. Suunnitelma on laadittava, ellei siihen ole ilmeistä estettä, yhdessä asiakkaan kanssa siten kuin 36 §:n 4 ja 5 momentissa säädetään.

Sosiaalihuollon asiakaslain 8 §:n 1–2 momenttien mukaan sosiaalihuoltoa toteutettaessa on ensisijaisesti otettava huomioon asiakkaan toivomukset ja mielipide ja muutoinkin kunnioitettava hänen itsemääräämisoikeuttaan. Asiakkaalle on annettava mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa palvelujensa suunnitteluun ja

toteuttamiseen. Sama koskee hänen sosiaalihuoltoonsa liittyviä muita toimenpiteitä. Asiakasta koskeva asia on käsiteltävä ja ratkaistava siten, että ensisijaisesti otetaan huomioon asiakkaan etu.

Aluehallintovirasto on toteuttanut ohjaus- ja arviointikäynnit Jyväskylän Katulähetys ry:n yksiköihin 14.8.2024 Ensiaskel yksikkö ja 21.8.2024 Kalliomäki (tuettu asuminen). Käynnit toteutettiin yhdessä hyvinvointialueen omavalvontayksikön kanssa. Molemmilla ohjaus- ja arviointikäynneillä nousi esille, että suurelle osalle tuetun asumisen asiakkaita on myönnetty niin sanottu kevyt tuki, joka tarkoittaa ohjaajan antamaa tukea 1–4 tuntia kuukaudessa.

Hyvinvointialueen 13.12.2024 toimittamien tuntien yhteydessä tuli esille, että asiakkaille myönnettyihin tunteihin liittyy myös tuntirajaus enimmäismäärän osalta kuukaudessa. Esimerkiksi niin sanotun perustuen maksimituntimäärä oli 8 h /kk. Näin ollen asiakas voi saada tukea tosiasiasa enintään 2 h/viikossa, vaikka tukea oli myönnetty 1–4 h/viikossa. Asiakkaiden palvelupäätökset on tehty aina määräaikaikaisina, vaikka osa asiakkaista on asunut yksiköissä pitkään, jopa vuosien ajan. Ohjauskäynnillä todettiin, että asiakkaille on myönnetty tukea niin vähän, että palveluntuottajalla ei ole tosiasiallista mahdollisuutta vastata asiakkaiden palvelutarpeeseen ja toteuttaa myös kuntouttavaa ja asiakasta aktivoivaa työtä.

Ohjauskäynnillä Kalliomäen yksikön osalta todettiin, että paikalla on palveluntuottajan henkilöstöä arkisin klo 8–16. Yhteisesti keskusteltiin yksikköön sijoitettujen asiakkaiden ohjauksen tarpeesta sekä tuen tarpeesta, diagnooseista ja monenlaisista tarkoistakin seikoista, joiden perusteella yhteisesti arvioitiin, että suurella osalla asiakkaista on ohjauksen sekä tuen tarve myös iltaisin ja viikonloppuisin sekä pyhäpäivinä, jolloin yksikössä ei ole henkilöstöä. Kalliomäen yksikkö on päihteettömyyteen pyrkivä. Asiakkaiden tavoitteena on pysyä päihteettöminä ja kun he jäävät keskenään, riski päihteiden käytölle tai muille häiriöille kasvaa merkittävästi. Viikonloppuisin palveluntuottajan ohjaajat ovat käyneet yksikössä vapaaehtoisesti tarkastamassa tilannetta ja ohjaamassa asiakkaita. Palveluntuottaja järjesti asiakkaille yhteisöllistä toimintaa ja tuki asiakkaita muun muassa ruokahuollossa, vaikka hyvinvointialue ei ollut palveluja asiakkaille ostanut. Riittävä ravitsemus on tärkeä osa asiakkaan kuntoutumista sekä hyvinvointia. Kalliomäen yksikkö muuttui 1.1.2025 yhteisöllisen asumisen yksiköksi.

Aluehallintoviraston näkemyksen mukaan palvelu vastaa nyt ohjauskäynnillä käydyn keskustelun mukaisesti asiakkaiden palvelutarvetta sekä enemmän yksikössä järjestettyä toimintaa, jota palveluntuottaja oli jo pyrkinyt asiakkaiden palvelutarpeen perusteella yksikössä järjestämään. Ohjauskäynnillä aluehallintovirasto arvioi, että hyvinvointialue ei ollut vastannut siitä, että kaikille asiakkaille olisi järjestetty heidän palvelutarvetta vastaavia palveluja myöntäessään heille ainoastaan sosiaaliohjausta vähäisiä tuntimääriä. Asiakkailla todettiin ohjauksen tarve myös iltaisin ja viikonloppuisin. Lisäksi asiakkaille ei ollut myönnetty muita heidän mahdollisesti tarvitsemiaan palveluja.

Aluehallintoviraston Ensiaskelen tuetun asumisen yksikköön 21.8.2024 toteuttamalla ohjauskäynnillä on todettu, että yksikön tuetun asumisen asiakkaiden palvelu ei vastaa heidän palvelutarvettaan. Asiakkaat tarvitsisivat ohjaajaresurssia enemmän ja joustavammin huomioiden asiakkaiden päihteidenkäyttö. Ohjauskäynnillä keskusteltiin siitä, että tiettyyn aikaan tukeen sitoutuminen ei ole mahdollista ja näin ollen ohjaajien tulee olla tavoitettavissa, jotta he voivat toteuttaa työtään. Yksikössä oli aloittanut sairaanhoitaja, jotta asiakkaiden pienempiin hoidollisiin tarpeisiin voitiin vastata. Haasteena on saada asiakkaita varatuille ajoille esimerkiksi terveyskeskukseen yksikön ulkopuolelle. Asiakkaille oli myönnetty niin vähän tukea, että yksikön henkilöstön ei ollut mahdollista lähteä asiakkaiden mukaan yksikön ulkopuoliseen asiointiin, jotta esimerkiksi terveydenhuollossa toteutetut päihdekuntoutukseen liittyvät käynnit voisivat toteutua paremmin. Asiakkaat tarvitsisivat alussa tukea päihdekuntoutukseen pääsemisessä. Yksikkö sijaitsee kaukana Jyväskylän keskustasta sekä eri puolella kaupunkia kuin päihdehoitoa toteuttava yksikkö. Muistiossa on myös todettu, että epäselväksi jäi, oliko asiakkaiden hoidolliseen tarpeeseen vastattu riittävällä tavalla ja asiakkaille ei ollut myönnetty tukipalveluja, vaikka osalla vaikutti olevan suuria haasteita ruokahuollon sekä siivouksen toteuttamisen osalta. Yksikköön on myös haastavaa saada kotihoitoa, koska kotihoidon henkilöstö ei välttämättä uskalla yksin tulla asiakkaiden luokse ja käynneille tarvitaan myös yksikön työntekijä.

Aluehallintovirasto korostaa sitä, että tuettu asuminen on sosiaalihuoltolain 21 a §:n mukaista palvelua, jolla tarkoitetaan itsenäistä asumista, jota tuetaan sosiaaliohjauksella. Tuettua

asumista järjestetään henkilölle, joka erityisestä syystä tarvitsee hyvinvointialueen apua tai tukea itsenäiseen asumiseen tai itsenäiseen asumiseen siirtymisessä. Ensiaskel yksikön tuetun asumisen asiakkaat tarvitsevat myös niin sanotun asunto ensin -periaatteella välivuokratun asunnon, koska heillä ei ole mahdollisuutta saada vuokra-asuntoa tavallisesta vuokra-asuntokannasta. Asunto ja tarjottava tuki muodostavat Palvelukokonaisuuden siitä huolimatta, että asiakas on Vuokrasuhteessa palveluntuottajaan. Aluehallintovirasto toteaa, että myös ympärivuorokautisessa palveluasumisessa asiakkaat ovat vuokrasuhteessa palveluntuottajiin, vaikka palvelua ei voi saada ilman asuntoa. Ensiaskelen tuetun asumisen palvelukokonaisuutta arvioitaessa aluehallintovirasto näkee merkityksellisenä sen, että sosiaaliohjaus ei ole kaikissa tilanteissa päihteitä käyttävälle asiakkaalle hänen palvelutarvettaan vastaava palvelu, koska asiakas ei pysty sitoutumaan suunniteltuihin käyntiaikoihin, joten yksikössä tulee olla henkilöstö, joka mahdollistaa asiakkaille tuen sekä ohjauksen tarjoamisen silloin kun he pystyvät sitä vastaanottamaan.

Hyvinvointialueen 8.11.2024 toimittaman selvityksen mukaan Ensiaskel yksikön tuetun asumisen asiakkaille tehdään yksilökohtaiset palvelutarpeen arvioinnit ja asiakassuunnitelmat päivitetään säännöllisesti sekä tarpeen mukaan. Asiakkaiden tuetun asumisen myönnetyn tuen määrät on arvioitu sosiaalityöntekijän vastuulla olevassa palvelutarvearvioinnissa asiakkaan sekä mahdollisen yhteistyöverkoston, tässä tapauksessa palveluntuottajan kanssa. Sosiaalityöstä saadun tiedon mukaan joissakin tapauksissa aloite kevyen tuen myöntämisestä (1–4 h/kuukaudessa) on tullut palveluntuottajalta. Tällöin on koettu, että asiakkaan kanssa ei ole päästy riittävään työskentelyyn. Sosiaalityön arvioinneissa kevyttä tukea on käytetty pääsääntöisesti tilanteissa, joissa asiakas on lyhytaikaisesti vankilassa, päihdekuntoutuksessa tms. ja poissa yksiköstä. Tällöin tavoitteena on asunnon säilyttäminen tuona aikana, koska asuminen on sidoksissa tuen myöntämiseen. Peruste kevyelle tuelle voi olla myös se, että asiakas on muuttamassa itsenäisempään asumismuotoon ja on arvioitu tilanteen vahvistuneen niin, että hän pärjää kevyemmällä tukityöskentelyllä. Peruste kevyelle tuelle voi olla myös se, että asiakas on itse halukas vastaanottamaan vain tietyn määrän tukea, jolloin asiakkaan pitkäkestoisempaan sitouttamiseen onnistuu kokemuksen mukaan paremmin, kun asiakas kokee tulleen kuulluksi toiveessaan tuen

maksimimäärästä, vaikka se ei vastaisi suoraan sosiaalityöntekijän näkemystä.

Hyvinvointialueen 8.11.2024 toimittaman selvityksen mukaan Ensiaskeksen tuetussa asumisessa on 1.10.2024 ollut 35 asiakasta, joista 10 asiakasta on ollut kevyellä tuella (1–4 h/kk), 21 asiakasta perustuella (1–4 h/vko) ja neljä asiakasta vahvalla tuella (3–5 h/vko).

Hyvinvointialueen 13.12.2024 toimittaman selvityksen mukaan Ensiaskeksen tuetussa asumisessa on 39 asiakasta, joista 10 asiakasta on kevyellä tuella (1–4 h/kk), 24 asiakasta perustuella (1–4 h/vko, enintään 8 h/kk) ja neljä asiakasta vahvalla tuella (3–5 h/vko, enintään 15 h/kk). Lisäksi selvityksessä todetaan, että tietoa asiakkaille myönnettyjen tuntien määrästä 1.1.2025 alkaen ei ollut vielä saatavilla, koska palvelutarpeen arvioinnit olivat vielä osittain kesken, ja maksusitoumuksia ei ole vielä tehty laskutusjärjestelmään.

Hyvinvointialue on 8.11.2024 toimittamassaan selvityksessä ilmoittanut, että asiakastietojärjestelmistä ei ole saatavilla tietoa siitä, onko tuetussa asumisessa asuville päihdekuntoutujille myönnetty tukipalveluja tai kotihoitoa.

Hyvinvointialueen 20.1.2025 toimittaman selvityksen mukaan asiakkaiden tilanne sekä tuen tarve kartoitetaan palvelutarpeen arvioinnilla sosiaalityöntekijän, asiakkaan, hänen määrittelemänsä läheisverkoston sekä palvelutarpeen mukaisen verkoston yhteistyöllä. Aikuissosiaalityön ydintehtävä on pitkäjänteinen muutossosiaalityö muutoksen aikaan saamiseksi asiakkaan elämässä. Sosiaalityö ottaa arvioinnissa aina huomioon asiakkaan kyvyn sitoutua suunnitelman mukaiseen tukeen sekä asiakkaan kyvyn ja halukkuuden ottaa tukea vastaan. Palvelutarpeen arvioinnin perusteella laaditaan asiakassuunnitelma, johon on kirjattu työskentelyn tavoitteet sekä osallisten näkökulmat ja mielipiteet.

Selvityksen mukaan palvelutarpeen arvioinnin perusteella asiakkaalle myönnetään tarpeenmukainen tuki sekä selvitetään mahdollisten tukipalveluiden tarve. Asiakkaan sosiaalityöntekijällä on tiedossa asiakaskohtaisesti ja osana suunnitelmallista prosessia, jossa arvioidaan asiakkaan mahdollisesti tarvitsemat tukipalvelut, onko

Aluehallintovirasto on 8.11.2024 antamassaan valvontapäätöksessä (LSSAVI/20926/2024) todennut, että sosiaalityön tärkein tehtävä on pysyä asiakkaiden rinnalla myös vaikeissa tilanteissa ja silloin, jos he

eivät pysty sitoutumaan palveluihin tai esimerkiksi retkahtavat käyttämään päihteitä. Tästä syystä erityistä tukea tarvitsevien asiakkaiden omatyöntekijöiden tulee olla sosiaalityöntekijöitä, jotta he pystyvät turvaamaan kaikkein heikoimmassa asemassa olevien asiakkaiden oikeudet.

Hyvinvointialueen 20.1.2025 toimittaman selvityksen mukaan tuettua asumista myönnetään aina palvelutarpeen arvioinnin perusteella, jossa määritellään mihin asiaan, asioihin sekä tavoitteisiin tuki kohdennetaan ja kuinka paljon tukea kuukausittain tarjotaan asiakkaan kanssa tehtävään muutossosiaalityön tavoitteiden edistämiseksi. Palvelutarpeen arvioinnissa määritellään yhteiset realistiset tavoitteet, joita kohti tuen avulla pyritään yhteisesti työskentelemään. Palvelutarpeen arvioinnissa arvioidaan asiakkaan ja palveluntuottajan edustajan kanssa yhteisesti kokonaistilanne, asiakkaan omat tavoitteet sekä tuen tarve sekä sen kohdentuminen. Näiden arviointien pohjalta määritellään kuukausittainen tuntimäärä. Palveluntuottaja laskuttaa kuukausittain tehtyjen/myönnettyjen tuntien perusteella. Tuetun asumisen asiakkaiden myönnetyt tuntimäärät perustuvat palvelutarvearvioinnissa tehtyyn arvioon siitä mihin tukea tarvitaan ja mihin tukea kohdennetaan. Tämä perustuu suunnitelmalliseen työskentelyyn positiivisen muutoksen aikaan saamisessa asiakkaan elämässä.

Hyvinvointialueen 20.1.2025 toimittaman selityksen mukaan nimitys kevyt tuki, perustuki sekä vahva tuki ovat jääneet käyttöön palveluntuottajan kanssa ennen hyvinvointialuetta tehdystä, hyvinvointialueelle siirtyneestä vuoden 2024 loppuun saakka voimassa olleesta sopimuksesta, jossa on määritelty eri myönnettyjen tukien luokat. Sosiaalityöntekijät ovat käyttäneet näitä tuntimäärien nimityksiä omissa päätöksissään. Palveluntuottajan hinnoittelu on mennyt tuntuokkien määrittelemien hintojen mukaan. Uudessa puitesopimuksessa ei nimityksiä ole, vaan tuki määritellään edellä kuvatulla tavalla asiakkaan tavoitteiden mukaisiksi.

Aluehallintovirasto toteaa, että hyvinvointialueen vuoden 2024 mielenterveys- ja päihdekuntoutujien kotiin tarjottavien ja asumispalveluiden myöntämisperusteissa ei ollut määritelty tuntirajauksia mielenterveys- ja päihdekuntoutujien tuetun asumisen yksikkö -muotoisen palvelun osalta. Näin ollen asiakkaille ei ole

myönnetty palveluja hyvinvointialueen hyväksytyjen myöntämisperusteiden mukaisesti. Mahdolliset tuntirajaukset olisi tullut määritellä myös myöntämisperusteissa, koska ne ovat olleet sosiaalityöntekijöillä käytössä, kun he ovat myöntäneet asiakkaille sosiaaliohjausta palveluna ainakin Ensiaskelen tuetun asumisen osalta.

Hyvinvointialueen 20.1.2025 toimittaman selvityksen mukaan aikuisten sosiaalipalveluiden näkemyksen mukaan Ensiaskelen tuetun asumisen yksikön asiakkaiden on usein hyvin haastavaa pystyä sitoutumaan tuetun asumisen suunnitelmalliseen työskentelyyn tai edes välttämättä etukäteen sovittuihin tapaamisiin. Näin ollen palvelutarvetta ja asiakkaan tarvitsemaa tuntimäärää palveluun on aika ajoin haastavaa arvioida. Sosiaalityö ottaa arvioinnissa aina huomioon asiakkaan kyvyn sitoutua suunnitelman mukaiseen tukeen sekä asiakkaan kyvyn ja halukkuuden ottaa tukea vastaan. Sosiaalityön arvion mukaan todella harva Ensiaskelen tuetun asumisen asukas kykenee sellaiseen tuettuun asumiseen, että työntekijä olisi häntä ohjaamassa esimerkinomaisesti aina tunnin ajan tiettyinä ajankohtana jossakin asiassa. Selvitystä varten asiakkaiden tukemisesta keskusteltiin sosiaalityöntekijöiden kanssa ja asiakaskohtaamiset ovat usein hyvin lyhyitä, esimerkiksi ohimennen lyhyt keskustelu. Asiakkaat eivät useinkaan kykene pitkäjänteisempään työskentelyyn eivätkä välttämättä ota työntekijää sisään asuntoonsa. Tuntimäärät kuukaudessa on useiden asiakkaiden kohdalla laskettu/arvioitu näistä lyhyemmistä kohtaamisista.

Selvityksen mukaan asiakkaiden tuetun asumisen määrässä kuukausittain on asianmukaista vaihtelua. Asiakkuuksissa voi toteutua säännöllinen tunnin mittainen etukäteen sovittu aika, mutta ajoittain sama asiakas voi kuukausitasolla tarvita lyhytkestoista, noin 10 minuutin pituista apua, jolloin tukea tarjotaan 35 x kuukaudessa. Esimerkinomaisesti tällöin asiakkaalle myönnetty 8 tuntia kuukaudessa riittää kattamaan asiakkaalle tarjotun tuen tarpeen. Tapaamisia ei ole kytketty tapahtumaan viikkokohtaisesti kaksi tuntia, vaan tuki järjestetään asiakkaan tarpeen ja asetettujen tavoitteiden mukaisesti. Tämän vuoksi asiakkaan palvelutarve on arvioitu siten että laskennallisesti asiakkaan tuen vastaanottokyvyn sekä yhteisesti asetettujen tavoitteiden mukaisesti kuukausitasolla, jotta tuki vastaa arviointia. Mikäli asiakkaan tilanteessa tapahtuu

muutos, joka aiheuttaa avun tarpeen kasvamisen tai mikäli asiakas kykenee sitoutumaan suunnitelmallisempaan työhön, eikä tosiasiallisesti myönnetty tukimäärä riitä, muutetaan sosiaalityöntekijän päätöstä uudella tarpeen mukaisella arvioinnilla.

Aluehallintovirasto toteaa, että hyvinvointialue kuvaa 20.1.2025 antamassaan selvityksessä, että asiakkaiden palvelutarve ei vastaa sosiaaliohjausta, koska asiakkaat eivät pysty siihen sitoutumaan ja tarvitsevat useita lyhytkestoisia ohjausajoja, joita on vaikea etukäteen määritellä. Lisäksi aluehallintovirasto ohjaa huomioimaan, että mikäli sosiaaliohjausta tuotettaisiin suunnitelmallisesti normaaliin asuntokantaan, ei sitä olisi mahdollista tuottaa 10 minuutin jaksoissa silloin kuin se asiakkaalle sopii. Lisäksi aluehallintovirasto näkee vakavasti asiakkaan edun vastaisena sen, että asiakkaan edellytetään kykenevän sitoutumaan suunnitelmalliseen työhön ennen kuin hänelle voidaan myöntää palvelua.

Aluehallintoviraston näkemyksen mukaan päihteitä käyttävä asiakas ei välttämättä pysty sitoutumaan tiettyihin käyntiaikoihin. Asiakkaiden palvelutarvetta on haastavaa arvioida tuntimääräisesti. Lisäksi aluehallintovirasto toteaa, että vaikka asiakkaan palvelutarve voitaisiin tuntimääräisesti arvioida, voi sen toteuttaminen olla erittäin haastavaa huomioiden asiakkaan päihteiden käyttäminen, joka tulee huomioida palvelua myönnettäessä. Aluehallintoviraston näkemyksen mukaan päihteitä käyttäville asiakkaille ei ole järjestetty heidän palvelutarvettaan vastaavaa palvelua myös siltä osin, että osalla asiakkaista voi olla myös tukipalvelujen tarve.

Tukipalvelujen osalta aluehallintovirasto toteaa, että yhdessä aluehallintovirastoon toimitetussa asiakkaan palvelupäätöksessä lukee "SHL-siivousapua XXX on haettu ja sitä on saanut 10/2024 alkaen.". Näin ollen voidaan todeta, että ainakin yhdelle Ensiaskelen tuetun asumisen asiakkaalle on myönnetty tukipalvelua elokuussa 2024 toteutetun ohjaus- ja arviointikäynnin jälkeen.

Hyvinvointialue on selvityksessään 20.1.2025 todennut seuraavaa: "asiakas on itse halukas vastaanottamaan vain tietyn määrän tukea, jolloin asiakkaan pitkäkestoisempaan sitouttamiseen onnistuu kokemuksen mukaan paremmin, kun asiakas kokee tulleen kuulluksi toiveessaan tuen maksimimäärästä, vaikka se ei vastaisi

suoraan sosiaalityöntekijän näkemystä”. Aluehallintovirasto näkee tällaisen perustelun kiertoilmaisuna sille, että mahdollistetaan asiakkaan palvelutarpeen arvion vastainen palvelujen myöntäminen. Aluehallintovirasto korostaa sosiaalityöntekijän sosiaalihuoltolain 38 §:n mukaista velvollisuutta myöntää asiakkaalle hänen tarvitsemansa palvelut palvelutarpeen arvioinnin mukaisesti. Aluehallintoviraston näkemyksen mukaan se, että päihteitä käyttävälle asiakkaalle myönnetään vähemmän tuetun asumisen tunteja hänen toiveeseensa perustuen, on asiakkaan näennäistä itsemääräämisoikeuden toteuttamista sekä näennäistä kuulemista päätöstä tehdessä.

Eduskunnan oikeusasiamies on ilmaissut näkemyksensä (EOAK/1528/2022), että hoitoon ja palveluihin kielteisesti suhtautuvien henkilöiden perusoikeuksien turvaaminen edellyttää, että käytettävissä olevat palvelut vastaavat mahdollisimman hyvin heidän tarpeitaan. Aluehallintovirasto ohjaa hyvinvointialueen viranhaltijoita huomioimaan tämän periaatteen läpileikkaavana ajatuksena kaikessa päihdeasiakkaiden palvelujen suunnittelussa, kehittämisessä ja myös asiakkaille palveluja myönnettäessä.

Lisäksi apulaisoikeusasiamies korostaa ratkaisussaan (EOAK/1841/2023) sitä, että kaikkein vaikeimmin autettavissa olevilla henkilöillä on yhdenvertainen oikeus perustuslain mukaiseen ihmisarvoiseen kohteluun, välttämättömään huolenpitoon sekä riittäviin sosiaali- ja terveyspalveluihin.

Aluehallintovirasto korostaa sitä, että päihde- ja riippuvuussairauksista kärsivä henkilö ei pysty eikä osaa vaatia eikä välttämättä halua itselleen tukea tai apua juuri silloin kun sosiaalityöntekijä laatii palvelutarpeen arviointia. Tästä syystä päihteitä käyttävät asiakkaat ovat usein myös sosiaalihuoltolain mukaisia erityistä tukea tarvitsevia henkilöitä.

Eduskunnan apulaisoikeusasiamies on ratkaisussaan (EOAK/1841/2023) nostonut esille, että erityisen tuen tarve ja siihen sisältyvä vaikeus hakea ja saada tarvitsemiaan palveluja liittyy usein henkilön kykyyn tai mahdollisuuksiin myötävaikuttaa palvelujen saamiseen. Henkilö ei esimerkiksi mene hänelle varatuille ajoille tai hän kommunikoi vihamielisesti yrittäessään saada apua. Tämäntyyppisten esteiden voittamiseksi sosiaalihuoltolaissa

painotetaan sosiaalityön ammattilaisten työpanoksen merkitystä, jotta henkilö saisi tarvitsemansa avun ja tuen. Asiakkailta voi olla myös mielenterveyden ongelmia tai usean yhtäaikaisen tuen tarvetta.

Aluehallintovirasto korostaa sosiaalityöntekijöiden velvollisuutta turvata asiakkaiden oikeudet sekä oikeuden riittäviin palveluihin tilanteessa, jossa he itse eivät pysty apua hakemaan ja heillä on myös huomattavia vaikeuksia sitä vastaanottaa.

Aluehallintovirasto on erityisen huolissaan siitä, että hyvinvointialue on jo aikaisempien valvonta-asioiden käsittelyn yhteydessä tuonut esille palvelujen myöntämistä ehdollisena ja osana selvitystä nousi vahvasti esille se, että sosiaalityössä otetaan palvelutarpeen arvioinnissa huomioon asiakkaan kyky sitoutua suunnitelman mukaiseen tukeen sekä asiakkaan kyky ja halukkuus ottaa tukea vastaan palveluja myönnettäessä. Aluehallintovirasto korostaa sitä, että asiakasta ei voi velvoittaa sitoutumaan suunnitelmalliseen tukeen sekä tavoitteisiin palveluja saadakseen.

Sosiaalihuoltolain 11 §:n 1 momentin 8 kohdan mukaan sosiaalipalveluja on järjestettävä muun muassa päihteiden ongelmakäytöstä ja muusta riippuvuuskäyttäytymisestä aiheutuvaan tuen tarpeeseen. Aluehallintovirasto toteaa säännöksen ilmentävän sosiaalihuollon yleistä lähtökohtaa, jonka mukaan sosiaalipalveluilla vastataan eri syistä johtuvaan tuen tarpeeseen. Aluehallintovirasto kehottaa hyvinvointialuetta luopumaan viipymättä käytännöstä, jossa palvelun saannin ehtona on sitoutuminen tavoitteisiin, joiden saavuttaminen saattaa päihderiippuvuuden takia olla mahdotonta. Päihde- ja riippuvuussairauksista kärsivät henkilöt eivät välttämättä pysty sitoutumaan heille tarjottuun tukeen tai hoitoon, jolloin palvelujen tulee vastata heidän tarpeitaan ja niitä ei tule vähentää tai myöntää sillä perusteella, miten asiakas pystyy asetettuihin tavoitteisiin sitoutumaan.

Aluehallintovirasto korostaa asiakkaan oikeutta saada tietoa lainsäädännön sisällöstä sekä erilaisista vaihtoehtoista palvelun toteuttamisesta, jotta hänellä olisi tosiasiallinen mahdollisuus toteuttaa itsemääräämisoikeuttaan. Aluehallintovirasto korostaa, että tämä oikeus on myös päihteitä käyttävillä asiakkailla ja sosiaalityöntekijöillä on velvollisuus sekä oikeus kertoa eri

palveluvaihtoehtoista asiakkailleen siten, että asiakkaat tosiasiaassa ymmärtävät oikeutensa. Kuten jo aikaisemmin on todettu, asiakkaan itsemääräämisoikeuden toteuttamista ei ole se, että päihteitä käyttävälle asiakkaalle myönnetään palveluja vähän hänen toiveeseensa perustuen. Aluehallintovirasto on saanut valvonta-asioiden ja tehtyjen ohjauskäyntien perusteella käsityksen siitä, että hyvinvointialueella pyritään rajaamaan sosiaalityöntekijöiden mahdollisuutta myöntää palveluja asiakkaille muun muassa tässä valvonta-asiassa esille tulleiden tuntirajausten tai palvelun myöntämisperusteiden määrittelyn kautta. Aluehallintovirasto korostaa sosiaalityöntekijän virkavelvollisuutta myöntää sosiaalihuoltolain mukaisesti asiakkaille palvelutarpeen arvioinnin perusteella heidän tarvitsemansa välttämättömät palvelut.

Aluehallintovirasto määrää hyvinvointialueen järjestämään Ensiaskel tuetun asumisen yksikössä asuville asiakkaille heidän palvelutarvettaan vastaavat palvelut.

Aluehallintoviraston näkemyksen mukaan hyvinvointialue ei ole noudattanut voimassa olevaa lainsäädäntöä ja aluehallintoviraston 8.11.2024 antamaa kehotusta siitä, että asiakkaille tulee myöntää heille heidän palvelutarvettaan vastaavat palvelut. Aluehallintovirasto katsoo nyt annettavan määräyksen olevan perusteltu asiakkaiden perusoikeuksien sekä asumisen, välttämättömän huolenpidon ja hyvinvoinnin turvaamiseksi.

Tuetun asumisen palvelukuvaus

Hyvinvointialue on toimittanut aluehallintovirastoon 20.1.2025 palvelukuvaukset, jonka mukaan:

Tuettu asuminen on sosiaalihuoltolain 21 a §:n mukainen palvelu. Tuetulla asumisella tarkoitetaan itsenäistä asumista, jota tuetaan sosiaaliohjauksella. Asuminen tapahtuu yleensä normaaliin asuntokantaan kuuluvassa asunnossa. Tuettua asumista järjestetään henkilölle, joka erityisestä syystä tarvitsee hyvinvointialueen apua tai tukea itsenäiseen asumiseen tai itsenäiseen asumiseen siirtymisessä. Tuettu asuminen on suunnattu täysi-ikäisille Keski-Suomen hyvinvointialueen asukkaille, joilla on mielenterveyden häiriöistä ja/tai päihde- ja riippuvuuskäyttäytymisestä aiheutuvaa toimintakyvyn alenemista. Tuettu asuminen ei korvaa asiakkaan hoitosuhdetta, terveydenhuollon palveluja eikä mahdollisia asiakkaan

tarvitsemia tukipalveluja kuten kuljetus-, ruoka-, siivous- ym. erikseen hankittavia palveluja. Tuetun asumisen asiakkaalle voidaan järjestää myös muita sosiaalipalveluja näitä koskevien säännösten mukaisesti, jos palvelut katsotaan tarpeellisiksi asiakkaalle tehtävän palvelutarpeen arvioinnin perusteella. Tuettua asumista järjestetään arkisin klo 8–16 välisenä aikana.

Aluehallintoviraston näkemyksen mukaan Ensiaskelen tuetun asumisen asiakkaille on myönnetty sosiaaliohjausta, joka ei vastaa hyvinvointialueen palvelukuvauksen mukaista sosiaaliohjauksen palvelua. Asiakkaille myönnetty tuki on tosiasiaassa sidottu asunnon saamiseen.

Aluehallintovirasto kiinnittää hyvinvointialueen huomiota siihen, että tuetun asumisen palvelukuvauksessa määritelty palvelun tarjoamisen aikarajaus rajoittaa palvelujen järjestämistä asiakkaiden palvelutarvetta vastaavalla tavalla mahdollisesti myös muulloin kuin klo 8.00–16.00 välillä. Aluehallintovirasto näkee hyvinvointialueen palvelukuvauksessaan tekemän aikarajauksen tuetun asumisen toteuttamisesta klo 8–16 välille asiakkaiden edun vastaisena. Sosiaalihuoltolain 38 §:n mukaisesti asiakkaalle tulee järjestää palvelut palvelutarpeen arvioinnin mukaisesti. Mahdollinen aikarajaus estää huomioimasta asiakkaan yksilöllisiä tarpeita ohjauksen saamisessa erityisesti ilta-aikaan. Hyvinvointialueen viranhaltija ei voi etukäteen määritellä palvelua myöntäessään, että asiakkaan palvelutarve, eli tarve sosiaaliohjaukselle, rajautuu tiettyyn kellonaikaan päivässä. Lisäksi aluehallintovirasto kiinnittää huomiota erityisesti nuoriin asiakkaisiin, jotka saattavat erityisesti toivoa ohjausaikoja myös muulloin kuin virka-aikaan.

Selvitys muiden asiakkaiden palvelujen järjestämisestä

Jyväskylän Katulähetys Ry on toimittanut aluehallintovirastoon tiedoksi 8.1.2025 hyvinvointialueelle lähettämänsä kirjeen, jossa he pyytävät palvelutarpeen arviointia vuokra-asunnoissa asuville asiakkailleen. Palveluntuottaja kuvaa, että yhdistyksellä on noin 70 asuntoa, joissa asuu henkilöitä, joilla on tai on ollut eritasoisia arjenhallinnan haasteita. Osa asukkaista jäi asumaan asuntoihin palveluasumisen tai tuetun asumisen päätyttyä, muuten asiakkaat ovat ohjautuneet asuntoihin sosiaalityön tai viranomaisverkostojen kautta. Palveluntuottaja kuvaa, että pääosin asukkaat eivät saisi asuntoa muuta kautta. Asukkaita on tuettu ARA-rahoitteisen

asumisneuvontahankkeen ja palkkatukityöllistettyjen avulla. Kahdessa asumisyksikössä on järjestetty kohtaamispaikkatoimintaa. Yksiköissä on aikaisemmin ollut palveluasumista ja päiväkeskustoimintaa. Rahoituksen päätyttyä palveluntuottajalla ei ole mahdollisuutta jatkaa asumisneuvontahankkeen työntekijöiden resurssin kohdentamista vuokra-asunnoissa asuville asukkaille.

Aluehallintoviraston näkemyksen mukaan asiakkaiden edun mukaista olisi ollut, jos palveluntuottaja olisi sosiaalihuoltolain 35 §:n mukaisesti ottanut ajoissa yhteyttä hyvinvointialueeseen ja ilmoittanut asiakkaiden palvelutarpeesta ennen hankerahoituksen päättymistä. Aluehallintovirasto toteaa, että palveluntuottaja on pyrkinyt kaikin keinoin tukemaan vuokra-asunnoissaan asuvia asiakkaitaan heidän palvelutarpeensa mukaisesti. Palveluntuottajalla on ollut puutteellinen käsitys sekä tieto siitä, miten asiakkaiden palvelut tulee järjestää ja kuka vastaa niiden kustannuksista. Muutosvaiheissa palveluntuottaja ei ole riittämättömällä resursseillaan osannut ohjata asiakkaita hakemaan heille mahdollisesti kuuluvia palveluja, vaan on pyrkinyt tuottamaan ne itse omilla resursseilla. Hyvinvointialue on 29.1.2025 toimittanut aluehallintovirastoon palveluntuottajalle lähettämänsä vastauksen, jonka mukaan he ovat ohjanneet palveluntuottajaa laatimaan huoli-ilmoituksen asiakaskohtaisilla lomakkeilla hyvinvointialueen aikuissosiaalityöhön. Tältä osin aluehallintovirasto toteaa ohjanneensa, että asiakasmäärä huomioiden, asiassa voisi käyttää esimerkiksi suojattua sähköpostiyhteyttä tietojen toimittamiseen.

Päätöksenteosta

Sosiaalihuoltolain 45 §:n mukaan asiakkaalla on oikeus saada kirjallinen päätös sosiaalipalvelujen järjestämisestä. Kiireellisiä toimenpiteitä koskeva asia on käsiteltävä ja päätös tehtävä käytettävissä olevien tietojen perusteella viipymättä siten, ettei asiakkaan oikeus välttämättömään huolenpitoon ja toimeentuloon vaarannu. Muissa kuin kiireellisissä asioissa päätös on tehtävä ilman aiheetonta viivytystä sen jälkeen, kun asia on tullut vireille.

Sosiaalihuoltolain 38 §:n 3 momentin mukaan henkilöille, joiden tuen tarve on pysyvä tai pitkäaikainen, tuki on pyrittävä järjestämään siten, että turvataan palvelujen jatkuvuus, ellei palvelujen muuttaminen ole asiakkaan edun mukaista.

Hallintolain 44 §:n 1 momentin mukaan kirjallisesta päätöksestä on käytävä selvästi ilmi päätöksen perustelut ja yksilöity tieto siitä, mihin asianosainen on oikeutettu tai velvoitettu. Hallintolain 45 §:n 1 momentin mukaan päätös on perusteltava ja perusteluissa on ilmoitettava, mitkä seikat ja selvitykset ovat vaikuttaneet ratkaisuun sekä mainittava sovelletut säännökset.

Aluehallintovirastoon on toimitettu kuuden Ensiaskel tuetun asumisen yksikön asiakkaan palvelupäätökset. Kaksi päätöksistä on perusteltu ja niihin on hallintolain 45 §:n edellyttämällä tavalla kirjoitettu myös asiakkaan näkemys. Kolmatta päätöstä on perusteltu yhdellä lauseella, mutta siihen on kuitenkin kirjoitettu hieman asiakkaan tilanteesta. Kolmessa päätöksistä on vain niin sanotusti perusteksti, jossa päätös kohdassa lukee esimerkiksi seuraavasti: *Myönnetään sosiaalihuoltolain 21 a §:n mukaisena tuettuna asumisena henkilökohtaista tukityöskentelyä ajalle 1.12 - 31.12.24. Palveluntuottaja Katulähetys, tukea myönnetään 1-4 h /vk, max 8 h/kk h viikossa, arkisin klo 8-16. Sosiaalihuoltolaki 21 a §*

Neljä päätöksistä on myönnetty kolmeksi kuukaudeksi ja kaksi yhdeksi kuukaudeksi. Kolmen kuukauden päätöksistä yksi on 4 h/kk ja kolme 8 h/kk. Yhden kuukauden päätöksistä toinen on 4 h/ kk ja toinen enintään 8 h/kk. Vuoden 2025 puolelle tehdyt päätökset on rajattu siten, että tukea on myönnetty klo 8-16 välisenä aikana, samoin toinen vuoden 2024 puolelle tehdyistä. Kaikissa päätöksissä näkyy palveluntuottajalle maksettava summa. Kolmeen päätökseen on kirjoitettu, että tuetusta asumisesta ei peritä asiakasmaksua.

Aluehallintovirasto toteaa, että vuoden 2024 tuetun asumisen myöntämisperusteissa ei ole määritelty aikarajausta palvelun myöntämiselle, joten on epäselvää, miksi aikarajaus palvelun myöntämiselle on tehty. Palvelun myöntämisperusteissa ei ole määritelty tuntirajauksia vuodelle 2024, kuten jo aikaisemmin on todettu.

Aluehallintovirastosta on ohjattu hyvinvointialuetta päätöksentekoon liittyen useassa yhteydessä edellisen kahden vuoden aikana. Esimerkiksi työkokouksessa Teams-kokouksena elokuussa 2023, asiakas- ja palveluohjauksen sekä aikuissosiaalityön palvelupäällikön kanssa. Vuonna 2024 on ainakin yhdellä mielenterveyskuntoutujien asumispalveluyksikön ohjaus- ja arviointikäynnillä (Tarhamäen Tasku

10.4.2024) tullut esille, että asiakkaan palvelupäätöksessä lukee palveluntuottajalle maksettu summa. Käynnillä on ollut mukana sosiaalityöntekijä ja käynnin muistio on toimitettu hyvinvointialueelle. Muistiossa on aluehallintovirasto antanut asiasta ohjausta. Hyvinvointialueen valvontakoordinaattori on ohjannut samassa asiassa sen tultua esille myös muilla asumispalveluyksiköiden suunnitelmallisilla valvontakäynneillä. Aluehallintovirasto näkee huolestuttavana sen, että hyvinvointialueen omavalvontayksikön ja aluehallintoviraston antamaa ohjausta ei ilmeisesti ole otettu hyvinvointialueen toiminnassa omavalvonnallisesti huomioon eikä virheellisiä toimintakäytänteitä ole muutettu.

Aluehallintovirasto toteaa, että asiakkaiden palvelupäätöksissä ei saa näkyä palveluntuottajalle palvelusta maksettava summa. Lisäksi päätökset tulee perustella ja asiakkaan näkemys asiassa tulee kirjata päätökseen. Aluehallintovirasto ohjaa hyvinvointialuetta varmistumaan siitä, että päätösten sisältöä korjataan tältä osin ilman aiheetonta viivytystä. Perusteluna virheellisille päätöksille ei voi enää olla se, että odotetaan yhtenäistä asiakastietojärjestelmää, jolloin saadaan yhtenevät päätöspohjat, jotka ohjaavat päätösten kirjoittamisessa.

Yhdestä päätöksestä tulee esille, että asiakas on asunut yksikössä 15 vuotta. Päätös on tehty kolmen kuukauden ajalle. Tällaisessa tilanteessa aluehallintovirasto ei lähtökohtaisesti näe perusteltuna lyhyttä määräaikaista päätöstä. Aluehallintovirasto ohjaa hyvinvointialuetta edelleen huomioimaan, että sosiaalihuoltolain 38 §:n 3 momentin mukaan palvelujen jatkuvuus on pyrittävä turvaamaan, ellei palvelujen muuttaminen ole asiakkaan edun mukaista. Asiasta on annettu ohjausta myös valvontapäätöksessä 8.1.2024 (LSSAVI/20926/2024).

Muut asiassa saadut selvitykset

Aluehallintovirasto toteaa, että asia tuli vireille huhtikuussa 2023 sosiaalityöntekijän yhteydenotosta, jonka mukaan päihdepalvelujen laitostuntoutuksen ohje ei vastannut sosiaalihuoltolakia ja sen myötä asiakkaiden oikeusturva ei toteutunut. Hyvinvointialueen 29.9.2023 toimittaman selvityksen mukaan ohje oli korjattu asianmukaiseksi.

Hyvinvointialue on 29.4.2024 toimittanut selvityksen liittyen päihdepalvelujen järjestämiseen opiskeluhuollossa, perheiden palvelussa sekä lasten ja nuorten perheneuvola- ja mielenterveyspalveluissa. Tältä osin aluehallintovirasto toteaa, että palvelut on saadun selvityksen mukaan järjestetty asianmukaisesti. Hyvinvointialueella on tunnistettu puutteet nuorten pitkäaikaisen ja vakavan päihteidenkäytön hoidossa. Aluehallintovirasto näkee positiivisena myös lasten, nuorten ja perheiden vastuualueen yhteisen koulutussuunnitelman 2024–2025, jossa on tavoitteena työntekijöiden päihdeosaamisen lisääminen. Selvityksen mukaan henkilöstöä koulutetaan laajasti päihteiden käytön tunnistamiseen, puheeksiottoon, hoidollisiin menetelmiin sekä yleisen tietoisuuden lisäämiseen eri huumausaineisiin liittyen. Kehittämistyötä tehdään monialaisesti yhdessä opiskeluhuollon, mielenterveys- ja päihdepalveluiden, perheiden peruspalveluiden sekä lastensuojelupalveluiden kanssa.

Aluehallintoviraston näkemyksen mukaan hyvinvointialueen suunnitelma päihteiden käytön ehkäisemisestä, koulutuksen lisäämisestä ja ongelmien tunnistamisesta sekä hoito- ja palveluketjujen uudistamisesta on ensiarvoisen tärkeää. Päihdeongelmiin tulee voida puuttua mahdollisimman varhaisessa vaiheessa ja tarjota tukea nuorille sekä lapsille ja perheille riittävän aikaisin. Päihde- ja riippuvuussairauksien hoito niiden edettyä pitkälle tai kestänyt kauan on haastavaa ja vaativaa myös asiakkaalle itselleen.

Lopuksi

Aluehallintovirasto toteaa, että sen lisäksi että hyvinvointialueen tulee järjestää päihteitä käyttäville asiakkaille asumispalveluja ja sosiaalihuoltolain 24 b §:n mukaisia päiväkeskuspalveluja asiakkaiden palvelutarvetta vastaavasti sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain 4 §:n mukaisesti sekä 8 §:n 2 momentin edellyttämällä tavalla, tulee hyvinvointialueen huolehtia riittävästä sosiaalihuoltolain 24 § ja 24 a §:n mukaisista päihde- ja riippuvuustyön palveluista niin, että ne muodostavat toimivan ja saumattoman kokonaisuuden muun sosiaali- ja terveydenhuollon kanssa sekä hyvinvointialueella ja kunnissa tehtävän ehkäisevän päihdetyön kanssa, ja niin että ne täydentävät sosiaalihuollon yleisiä palveluita.

Sovelletut säännökset

Suomen perustuslaki (731/1999) 2 §, 19 §

Hallintolaki (434/2003) 24 §, 43–45 §

Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista (812/2000)
4 §, 8 §

Sosiaalihuoltolaki (1301/2014) 4 §, 11 §, 19–19 a §, 21 a–c §, 24–24
b §, 30–31 §, 36–38 §, 40 §, 42 §, 45 §

Laki sosiaali- ja terveydenhuollon valvonnasta (741/2023) 23–24 §,
32–33 §, 35 §, 39 §

Sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annettu laki (612/2021)
4 §, 8 §

Laki hyvinvointialueesta (611/2021) 7 §

Muutoksenhaku

Tämän päätöksen määräykseen saa hakea muutosta Vaasan hallinto-oikeudesta liitteenä olevan valitusosoituksen mukaisesti.

Aluehallintoviraston antamaan kehotukseen ja huomion kiinnittämiseen ei sosiaali- ja terveydenhuollon valvonnasta annetun lainlain (741/2023) 43 §:n perusteella saa hakea muutosta valittamalla.

Lisätietoja

Lisätietoja tarvittaessa antaa ylitarkastaja Jaana Aarnio, puh. 0295 018 576 tai jaana.aarnio@avi.fi

Juristi

Jenni Mustonen

Ylitarkastaja

Jaana Aarnio

Tämä asiakirja on allekirjoitettu sähköisesti viimeiseltä sivulta ilmenevällä tavalla

Jakelu Keski-Suomen hyvinvointialue, todisteellisesti

Tiedoksi

Keski-Suomen hyvinvointialue, omavalvontayksikkö
Valvira

Suoritemaksu

Maksuton päätös

Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintovirasto
Postiosoite: PL 5, 13035 AVI
Puhelinvaihde: 0295 016 000
kirjaamo.lansi@avi.fi | www.avi.fi

Tämä asiakirja LSSAVI/13228/2023 on hyväksytty sähköisesti / Detta dokument LSSAVI/13228/2023 har godkänts elektroniskt

Esittelijä Aarnio Jaana 20.02.2025 15:45

Ratkaisija Mustonen Jenni 20.02.2025 16:09